

BAJAI HONPOLGÁR

Baja és környéke honismereti és kulturális folyóirata

2015. április

XXVI. évfolyan 4. (293) [1294] szám

Ára: 250 Ft

Pajtás!
ha jó süteményt vagy
fagyaltot
akarsz venni,
Perger
cukrászdába
kell menni!
BR. EÖTVÖS-U.6

Dírektárlék az 1950-es évekből

E SZÁMUNK TARTALMÁBÓL

- Egy paraszti az emigrációban
(Lőrincz György önéletrajza 2. rész)
- A Várbányai szőlőszőlő
(Füredi György írásja Szabó Balczónval)
- Mesterem volt... (László Ferenc magyarságtan-
Babai Lászlóval 2. rész)
- Bővírték... (Bajai megközelítéssel néhány
szobrászról (Féber József írás))
- Emberek, asszék, történelmi képek
(Füredi I. Sándor emlékirata)
- Az éjszakai még nincs kész
(Sándor Boglárka szobrászról származó
Várbányai írás)
- Muzsika volt az életben
(Zoltán István írásja Fekete Sándorral)
- Bajai (Jászmarcsa) Bormesze György
1924-2014 (Mári Ott és Jékely Ferenc
írása az emlékiratból készült magyarságtan-
Füredi írás)
- Félretekintés a Tükörképzettről
(Füredi István írás)

Régi idők mozija

Érdekes, Bajához kapcsolódó kultúrtör-
tényt jelentőségű tárgyi emlékekről szeret-
nék írni: az átvilágítható reklámbordozókról
vagy vetített állóképekről, közismert
nevükön a színes diaprojektivokról. Átvilá-
gítható reklámpanellel, LED-táblával
főző-űfélen találkozhatunk naponta, szin-
te mindenütt, de régen ez nem így volt. A
valaha reklám- és oktatási célra készített
nagyenergetű diaprojektivokról az interneten
is kevés információ található.

Az 1970-es évek elején került hozzám
egy rossz állapotban levő régi „gyűmölcs-
ízes” ládában mintegy 50 db, 8x8 cm-es
színes diaprojektív az egykori bajai Uránia
Filmszínházból. Rajtuk többnyire Bajá-
hoz kapcsolódó színes reklámok láthatók
a múlt századból, szerintem az 1950-es
évekből. A diaprojektív jó néhány darabja
elég rossz állapotban volt, a megtalálható
elbeszélés szerint felmosórongyok szá-
radtak rajtuk. Szerencsére maradt néhány
darab, amely a legnagyobb örömmel
éjszakai nézegetésére volt a vizsgálatgócok.

Gyermekkorom emlékeit idézik a képek,
pedig csak reklámok voltak. Nosztalgiait
éreztem, mert egy-két képre még emlé-
keztem.

A reklám- és propagandacélok szolgál-
ló diákat a mozisítor megkezdése előtt
vagy a szünetekben vetítették. Emlékeim
szerint ez szinte ceremóniaszerűen úgy
történt – miközben a közönség elfoglalta
helyét a nézőtérben, a tempótól világítás-
ban –, hogy a színpadot, vetítőteret egy
összehúzózott függöny takarta el, melyet
először csak annyira húztak szét, hogy a
kivetített diák láthatók legyenek. A szín-
padot (vetítőteret) fölül és oldalt egy fűt-
sarkat, egybefüggő piros neonfűtő vette
körül. Alkalmanként halk zene is szólt.

Képeztük hozzá a szeparált földszinti és
emeleti pihelyeket a párnázott ülészekkel
Az előteret a bűfével, ahol visszafogott
beszélgetéssel fogyasztották az üdítőt,
perccet, pogácsát. Az emberek többnyire
alkalmi ruhába öltöztek, a levegő illatozott
a hőlgyek könnijétől, mert moziba menni

eseménynek számított. A jegyszedők zseb-
lámpával világítva vezettek mindenkit az
ülőhelyére. A kor bangulata tagadhatatlan
múl átérzhető a képek nézegetése közben,
bár egyik-másik reklám ma már megno-
solygott. Például: „Ne tessék zavarni
az előadást hangos megjegyzésekkel, vagy
beszélgetéssel”. Hmm... Talán kicsit meg-
hökkent, bár az akkori életérzéshez hoz-
zártartozott, hogy az illembhelyen zománc-
ozott táblán ez állt: „Mielőtt eltávozik, néz-
zen körül, tisztán hagyta-e a helyiséget!”
Mégint hmm...

Mint említettem, a vetített képek főleg
reklámcélokat szolgáltak. Az akkor közis-
mert iparosok, kereskedők hirdettek álta-
lunk. Nevük ma is ismerősen cseng az
idősebb korosztály fülének: Perger cuk-
rászda, Boronádi Fotó, Borovicske Cremege,
Hohner cipő, Kékay rádió szakszövet, Bócsi
illatszerter, Gyöngyösi ruhakeresztő, Maj-
tuszki látványterv stb. Sajnos csak ennyi
maradt fenn, pedig biztos emlékszem rá,
hogy ennél jóval többet is láthatunk.

Jót mosolygunk az egyik akkori frapános hirdetésen, melynek szövegére így emlékszem: „*Újra legjobb átírása, Cserba-féle átírása.*” Vagy a következők: „*K.V. és tea különlegességek Parkolát...*” A kereskedelmi hirdetések mellett megjelentek a közérdekű társadalmi és politikai reklámok is.

Folytatva a visszaemlékezést, megtörtént tehát a reklámok vetítése. Ezek után a függőnyt – természetesen nem kézi erővel – teljesen összehúzták. Három gongyútes szólat meg a hangszóróból. Majd a függöny ismét szétnyílt, de most olyan távoiságnyra, hogy a játékfilm képe is belefértjen. A nézőtör teljesen elátoztált, a piros neonvilágítás is kialudt. Megkezdődött a vetítés. A kősn érkezők csak a híradó után foglalhatták el helyüket.

A filmvetítés közben egy vagy két alkalommal 5 perc szünetet is tartottak. Erre a célra is volt diákép, amelyet szünetben vetültek. A szünetre azért volt szükség, mert az akkori felszerelésig nem tette lehetővé az ún. szinkronindítást. A mozi egyetlen vetítógéppel rendelkezett, és a lepergett filmekereset le kellett szedni, visszacsélni, a következőt befixálni stb. Ez alatt el lehetett szelni egy gyors cigarettát az előtérben, vagy fogyasztani egy „K.V.”-t. Persze előfordult technikai szünet is, amikor filmszakadás vagy egyéb hiba miatt kellett kúdni a „5 PERC SZÜNET” képté.

A filmvetítés megkezdése előtt vagy valamelyik szünetben, alkalmanként előfordult az is, hogy a színpad területén – amely keskeny volta miatt színpadnak nem volt éppen nevezhető – valamelyik állami kereskedelmi vagy gyártó cég rövid dívbemutatót tartott, illetve artisták is felléptek olykor-olykor.

Visszatérve a diareklámok vetítéséhez, igen kevés adat áll rendelkezésre, hogyan jöttek létre ezek a képek. Az egyik dián egyértelmű utalás van erre: „*Hirdetéseket a jövő hóban megjelenő URÁNIA HÍRADÓ részére már most felvezet az igazgatóság.*” Tehát a megrendelt reklámokat erre specializálódott szakemberek készítették el. Hogy megértjük, kúsié bele kell nyúlni a diaképkészítés titkaiba is. Az eljárás, hogy vetítésre pozitív képet kapjunk, kétféle módon történhetett. Vagy úgynevezett fordított eljárással, amikor a fényképezőgépből exponált filmet hívták elő. Ekkor egy negatív képet kaptak, amely rövid időre megvilágítva és újból előtérbe pozitív képet eredményezett. A másikkal hagyományos negatív filmet készítettek, amelyet sötétben ráhelyeztek egy fényérzékeny filmre. Rövid időre felről meg-

világították, majd az így exponált filmet hívták elő. Így úgynevezett kontaktképléssel pozitív filmet hoztak létre. Persze a művelten nem volt ilyen egyszerű, és nagy szakutadást igényelt.

A megrendeléskor le kellett adni a képlémet szövegét, valamint elképzelést a képi információról. Mellékelni kellett a témához kapcsolódó fényképeket, rajkokat is, ha azok is a reklám részét képezték. Le kellett írni az egyes tárgyak, képi elemek színeit. Úgyamint, mint ahogy a fényképezők leírták maguknak egykor a fontos színeket az illetőől, akit fényképeztek, mert színes technika még nem lévén, kézzel festették ki a fényképeket.

A szakember feladata volt, hogy a grafikusmal elkészítettet szöveget papírra írassa, majd a rendelkezésre álló képekből kollázst, montázst készítsen vagy készítsen. Az így elkészült képet speciális síkfilmes géppel fényképezte le. A fentebb említett elkészült diapozitívot utólag retusálták, anilinfestékekkel színesre festették, ami igen nagy odafigyelést és precizitást igényelt. Ezeknek a diapozitívoknak a hordozóanyagára érzékenyített üveg vagy film volt. Mivel az emulziós réteg érzékeny volt a fizikai behatásokra, szárítás után a sérülések elkerülése végett két üveglap közé fogták, és ragasztópapírral összeragasztották. A ragasztó papírnak fontos funkciója volt még, hogy a diáképek készítoi ezen keresztül reklámozták magukat.

Szerencsére innen fennmaradt néhány adat a gyűrtöről. Csak néhányat említenék. „*Torda József diapositív és rádióskála specialista fényképező Bp. VIII. Rákóczi u.57/B. T.136-791.*” „*Külföldre Paris Grand Prix*” Valószínűleg ő vagy

jogelődje volt az, aki már 1907-ben egy archaikus fotós eljárással, a platinotíppel (platinanyomattal) kísérletezett. Jutogatója a Magyarországon elsőként indított iparjajiskola fényképező tanulója volt. 1932-ben műterme volt Budapesten a Nagymező utcában. Nemcsak a ragasztószalagon, de a diákon is felfedezhető az alsó sorokban apró betűkkel a „*Torda*”, a „*Könczöl*” és a „*Borsodi*” cégjelzés.

Emlétkere méltó még a bajai moziadák tekintetében a „*Nagy Fotó Bp.-en*”, a „*Fekete Fotoreklám*” és „*Könczöl Antal Diapozitív – Trükkfilm Foto*” szintén a fővárosból. Később közismert bajai fényképezés is készítették reklámdiót. Erről árulkoznak *Borsodi*, *Varga* és *Szilágyi* fényképező-mesterek munkái, akik főként magukat reklámozták ilyen módon.

A kor iróniájához tartozik, és jeles kortörténeti is egyben, hogy sebtében, talán a mozigépező közreműködésével vagy egy ügyes kezi adminisztrátor lelkesedéséből is készült egy-két darab üveglapra, tussal frott propagandaszitkus szövegű dia, kedves kis rajzokkal ékesítve. A reklámdiók korszaka az ötvenes évek végével lejár, helyüket a hangos reklám vette át.

Megemlítem, hogy az Eötvös József Főiskola múzeumában is található üvegből készült diapositív-gyűjtemény, amely a két világháború közötti keletkezett, de kifejezetten oktatási célra készült. Ezeket annak idején padlástariferis során menttettem meg, és bíztem meg az utókorok. A bajai reklámdió diapositívokat pedig a Túr István Múzeumnak adom át további megőrzés céljából.

Liget László

Egy parasztfiú az emigrációban

3. rész

Azt az egyszerű – szerintem nagyszerű – bölcsességet, hogy *sohasem volt még úgy, hogy valahogy ne lett volna, újra igaznak, helyenvalónak kezdtem érezni, minél távolabb vitt a vonat a fekete lyukba merülő, merítő bányake-rekektől, amelyek szintelenül forogtak, rabolva a föld mélyét s a bányászok egészségét, tüdejét. Ha az öngyilkosságot fontolgatók komolyan meggondolnák e bölcs mondatot, szerintem kevesebb tragédia történne.*

Tomasz Pista barátommal utaztunk együtt – úgy emlékszem – Kőlnig. Ő nagyobb reménnyel, mint én. Bremerhavenba utazott a menyasszonyához. Házasodni ment. Őt szeretet, biztonság várta. Én csak reménykedtem valamilyen. Vilshofenben várt rám a „rokonom”, akivel nem is ismertük egymást. Úgy volt a rokonom, hogy az anyai nagyapám felesége hozta szerelemgyerekként a családba, tehát semmilyen vérokonság sincs közöttünk. Nyolc-éves koromban láttuk egymást utoljára.

Franciál próbáltam eligazodni. Amikor már csak ketten maradtunk az állomásom, világos lett a helyzet. Végül is egy nagy erdő szélén álló faházhoz érkeztünk, ahol a *Dimén* család lakott. Egy tiszemélyes család, valamint egy Miklós nevű idős, egyedülálló ember, akit a háború felejtett ott. A közeli falucska Haidenburg volt, amely számtalán földjeivel, hatalmas erősségeivel együtt egy *Aretin* nevű báró tulajdonát képezte.

Hálás vagyok Diménsnek, hogy befogadtak, s kérésre segítettek a Németországban maradásomat, ami nehezen ment. Ehhez ugyanis munkahelyet és lakást kellett volna felmutatnom. Ekkor már egy nagy parasztagazda birtokán segítkeztem. Áldott, jó ember volt, *Georg Stifternek* hívták. Kérésre adott igazolást arról, hogy foglalkoztat engem. Dimén igazolta, hogy nála lakom. Így adhattam be a kérvényt, amelyet egy *Zittlperger* nevű hivatalnok nem adott tovább. (Alighanem idegenyülölő lehetett.)

Belgiumi szabadságom rég lejárt, s itt nem mozdult semmi. Igazi levegőben lógó állapot volt ez. Idegromboló. Aztán fizetség ellenében mégis megad-

ták a tartózkodási engedélyt, amelyet havonta kellett hosszabbítani. Egészen addig így is történt, amíg egyszer tippeket kaptam, hogy több pénzért megadják az „unberfrister” (korlátlan időre szóló) engedélyt is.

Jobb híján én is a báró birtokán vállaltam munkát. Új életkezdésnek megfelelt. Annál is inkább, mert az első munkám az volt, hogy egy erdőmérnök felmérte a báró erdejének faállományát. Sokáig vele meg egy asszonnyal járhattam az erdőt, gyógyítva a bányában sérült tüdőmet. Fizetést ugyan csak szűkösen kaptam, de jó levegőn lehettem, és végre a bányáról már múlt időben beszélhettem. Jutányos áron szobát is kaptam, s a báró többi munkásával együtt étkezhettem a kastély ebédlőjében, jó vadás ételeket a két vadász jóvoltából. Itt „az Isen háta mögött” olyan erős bajor nyelvjárással beszéltek, hogy még azt sem értettem meg, amit már tudtam.

Történt, hogy az egyik asszony félre-rántott az útról, mert egy lassú traktor jól felem olyan húsz méter távolságból. Mária anyám! Ezek milyen hűlyének nézhetek engem, csak mert nem tudom jól a nyelvtiket. Még akkor is, amikor már jól beszéltem a németet, olyan „örtén” szöveget hoztam, ahogyan a hűlye gyerekekhez szokás. Mindezeket – jobb híján – csak mulattam és jókat mosolyogtam.

Egy, a bárónak dolgozó ács, asztalosmester azért láthatta, hogy egy kicsit több is lehet bennem. Amikor ugyanis a báró új rezidenciát építtetett, amelynek a fiamunkait ő végezte, maga mellé vitt segédnek. Régi, szép ajtókat restauráltam többek között. Mondtam mestere-remnek, hogy eszemben sincs végleg a báró „cselédje” lenni, számomra ez csak átmeneti állapot lehet.

Terézia, a Dimén család legidősebb lánya, aki nekem eléggé tetszett, többször meglátogatott a már említett szobakámban. Minden óvatosságunk ellenére megfogant. Úgy ítélt meg, hogy jó társ lehet. Elvettem feleségül. Lakást kaptam a báró kastélya mellett.

A kis ördögöm nem nézhetett ezt jó szemmel, mert rönkfahordás közben lelkőtt egy rönköt a farkának tetejéről,

amely a jobb bokám fölött eltörte a lábam szárát. Nem volt nyílt törés, de komplikált, és közel fél évig kórházban kellett maradnom. Ez alatt születtem meg a fiúcskánk is, akit *Anahás Tibor* névre kereszteltetett egy Erdélyből származó, időközben barátunkká lett család. A már a baleset előtt elkezdett iskola is abbamaradt. Ezt a kórház után fejezhettem be, egyúttal személygépkocsira és motorbiciklire is jogosítványt szereztem, másfél év után (németül), iskolázatlan parasztfiú létemre.

Egy vasárnap miséről jövet magához intett a mesterem. Újságcikket mutatott, amelyekben postamunkásokat kerestek Münchenbe. *Ez neked való munka volna – mondta. – Nem érdekel? Érdekel! Megpályáztam. Felvettek. Még dicsérték is, hogy idegen létemre ilyen jól beszélem a németet. Ugyanis több vendégmunkásnak még két-három év után is tolmácsra volt szüksége. Három év munkaviszonyt követően új épületben jutányos áron lakáslehetőséget is ígértek. Három év spórolással teli, családtól távoli élet kezdődött. Ha egyik napon ittam egy pohár sört, a másikon ezt megspóroltam. Abban a meggyőződésben, hogy egy tisztagi családból származó leány (főleg a mi akkori helyzetünkben) csak meg tudja becsúlni a pénz, a takaréklönyvecskénket nem ellenőriztem.*

Minden márkát hazaadtam, s ketten számoltuk, hogy a rezsin kívül mennyi pénzünk gyűlt már össze. Ebből be tudunk rendezkedni az új lakásban, és talán egy kis használt kocsi is futja.

Megkaptuk a lakást. No, gyere Terikém, kivesszük a pénzt, s megvesszük a lakásberendezést. Kiderült, hogy rongyos 50 márkánk van. Nem elég arra sem, hogy az első lakbért kifizessem, s még olyan barátom sem volt, akitől kölcsönkérhettem volna. Egy villámcsapás sem tudott volna úgy lesújtani rám, mint az a felismerés, hogy egy ilyen élet után, joggal reménykedve abban, hogy végre számomra is értékesebb élet kezdődhet, minden odaveszt. *Nincs feleségem!* Már az elejétől fogva hazadott, félrevezetett. A kis ördögöm nem nevetett, egyenesen hahotázott. Joggal. A felismerés után egy közeli réten sírtam egész délután.

Elvéljék?! Ott az ártatlan, egészséges gyermek, akicéit felelős vagyok. Légömb gyanánt újra a levegőbe reptem magamat?! A gyermekemnek családra van szüksége! Talán Terézia is képes lesz megváltozni, bár a bázis, az iránta érzett bizalom elveszett. Utána még

sokáig jöttek felszólítások különböző adósságok miatt. Az én Teréziám nem változott meg. Egyszer még a végrehajtó is leszádított, hogy ne tegyek úgy, mintha nem tudnám, miről van szó. Aztán barátaink is jöttek nekem rontva: mit gondolkod, hogy nekik pénzveredjék van? Miért nem adjuk meg a régen kölcsön kért pénzüket? Amikor aztán egy szolnoki festőművész nálam hagyott, egyszer nyugaton rendezendő képkiállításra félretett (és előle eldugott) kis devizáját is ellopta, majd elköltötte, azt mondtam neki, hogy mostantól úgy élünk együtt, mint testvérek. Én maradok, míg a gyerek saját lábára áll, akkor megmáshatatlannal elvállok. Ő is történt. Ekkor már Terézia is a postán dolgozott, és majdnem annyit keresett, mint én.

A postán megismerkedtem egy elég csinos, vig kedélyű, elvált asszonnyal. A magyar lemezzel, hegedűmmel, BMW kocsimmal hozzá költöztem. A vig kedélye jól jött az átél élmények után, de az egész életformánk, sok mindentől alkotott felfogásunk annyira különbözött egymástól, hogy kénytelen voltam az életem léggömbjét újra a levegőre bízni. Mivel annak idején mindent Teréziára és a fiamra hagytam, most a lemezekkel, hegedűmmel és BMW kocsimmal egy „agglegény-lakókádba” költöztem, és teljesen előlről kezitem az életet azzal a néhány kimustrált edénnyel és evőeszközzel, amelyet egy idős kolléganóm ajándékozott nekem. Annnyira lent voltam, hogy az idegeimet „magam után vonszoltam.” Ennyi idősen idehaza már minden barátomnak háza, családja volt.

Az időközben elmúlt néhány évizedben azért sok minden történt. Megkaptam a német állampolgárságot. Egyszerű szolgálatra hivatalnok lettem a postán. Ez biztonságot, stabilitást jelentett számomra. Egy ügyvezető B-kabinban dolgoztam igen felelősségteljes pozícióban egész a nyugdíjazatásomig, 1989-ig.

Miután 1965-ben a magyar állam az illegális határátlépőknek amnesztiát adott, minden évben 2-3 alkalommal is hazalátogattam. Egy ilyen alkalommal találkoztunk *Etelkával*, fiatalkori nagy szerelmemmel. Akkor már hét éve megözvegyült. Én is szabad voltam. Elhatároztuk, hogy minden ellen harcolva együtt éljünk le a hátralévő életünket. Még öt évet kellett távol tőlünk egymástól, amíg mindketten nyugdíjba

mehettünk, s az én nagy vágyam megvalósulhasson: hazajöhessék, s bár idős korunkban, de együtt élhessék *Etelkával*. Az öt év alatt a szabadságunkat használtuk ki arra, hogy látogatgathassuk egymást. 1991 januárjában végleg hazaköltöztem Bajára *Etelkához*, aki a szülleinél egy nem egészen kész házban lakott.

Végre igazi, stabil fészek! Végre igazi öröm, boldogság! A sok szédülési roham, amely a bányában kezdődött, kezdett elmúlni. Sokáig az orvosok sem tudták megállapítani, mi lehet az oka. Sok kérdegetés után egy fiatal orvos jött rá, hogy a vegetatív idegrendszer károsodása okozza. Most, hogy 57 évesen normális mederbe került az életem, ennek is vége szakadt. Mivel *sohasem volt úgy, hogy valahogy ne lett volna*, ha megkésve is, lett valahogy. Itthon vagyok békecsésében, elfogadható egészségben. Feszek. Egy szerény könyvet is írtam. Hála neked, Atyám!

Lőrincz Gergely

HELYREIGAZÍTÁS

Lapunk márciusi lapszámának 14. oldalán, a *Világok a színház* című írásban sajnálatos hiba csúszott. Technikai okokból kimeradt Dely Géza egyik válaszában néhány részlete. A két mondat helyesen így hangzik:

„Majd elkerültem egy katolikus ifjúsági vezetőképző tanfolyamra, melynek később egyike helyszíneimre is voltam. A vezetőfőnöksémmel kitaláltuk, hogy zárt csoportélményként előadunk néhány részletet az István, a királyból.”

Az érintett és olvasóink szives elnézését kérjük!

Tisztelt Olvasóink!

A Bajai Honpolgár lapszámkozásában (256) - (292) = 293. számig sajnálatos tévedés történt, amelyet a jelen számról kezdve korrigálunk. A helyes lapszámozás mostani számunk fejlécében szögletes zárójelben olvasható.

Köszönjük megértésüket!

A szerző illusztrációja

Kedves Olvasóink!

Kérjük, hogy adjótok 1%-ának felajánlásakor ebben az évben is a folyóiratunkat kiadó Bajai Honpolgár Alapítványt jelöljétek meg kedvezményezettként.

Adószámunk: 19047403-1-03

Hálásan köszönjük támogatásukat!

Bajai Honpolgár
Alapítvány kuratóriuma

Átívelve a 20. századon

Beszélgetés az idők tanújával

„Ha az ember sokáig jár iskolába, sokan tanítják. Ha szerencséje van, jó tanárokat kap. Ha különösen szerencsés, tanárai között tudhat egy Aranka nénit” – írta egy volt tanítványa. Baján az idősebbek közül szinte mindenki ismeri és tiszteli a 98 éves SZABÓ BALÁZSNÉ FEHÉRVÁRI ARANKÁT. Aranka nénit, a ragyogó tanárt, a kiegyensúlyozott, az életet optimistán szemlélő, pozitív gondolkodású, szerény embert, a ma is ápolat, mindig csinos, elegáns, „örökifjú” asszonyt. Hosszú, gazdag élete, személyisége, munkássága példa lehet mindannyiunk számára. Fiatal éveiről a következőképpen mesélt az őt felkereső Dr. Fátrai Klárának.

Szabó Balázné Fehérvári Aranka

– Szegeden születtem 1917-ben. Mozdonyvezető édesapám 1936-ban meghalt. Szeretett édesanyám gondtalan gyermekkorot biztosított számomra. Mindent megtett, hogy minél sokoldalúbb képzettséget szerezzek (zene, idegen nyelvek, sport). Hogyan futotta minderre Szégyvi nyugdíjából? Igen szerényen élünk. Nem voltam inyenecok, édesanyám a csekély összeggel is bűmulatos ügyességgel tudott gazdálkodni. Itt-ott a tandíjmentesség is sokat számított. A zeneiskolában sem kellett tandíjat fizetni, de ennek feltétele volt, hogy szülőfésze is járjak. Az egyenruha viselése igen jó volt, nem kellett alá a legújabb divat szerint öltözni. A szegedi Műszernyünk Zárda elemijében kezdtem a tanulást, majd az Árpádházi Szent Erzsébet Leánygimnáziumban érettségiztem „jó” eredménnyel.

– *Hogyan alakult a pályaválasztásod?*

– A Szegedi Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolán szerettem tanári oklevelet magyar-német-történelem szakon „kötő-5” minősítéssel. Azért választottam ezt az iskolát, mert az itt végzettet azonnal el tudtak helyezni. Akkor ugyanis nagy volt az állástalanság. Főiskolásként egyetemi előadásokra is kellett járni. A szegedi egyetemen Sfk Sándor (piarista tanár, irodalomtörténész, műfordító, költő) hallgatója voltam, nála szintén jelesre kolokáltam.

A főiskolához fűződik életem nagy eseménye is. Amikor első alkalommal léptem be a főiskola kapuján, két másodikéves ifjú állt a bejárat ajtajánál: Bellay László és Szabó Balázs. Mindketten saját bajtársi egyesületüknek hoztak híveket. Ezután gyakran találkoztam Balázzsal. A barátságból szerelem, 1941-ben pedig házasság lett.

– *Pályaválasztásod ével már a 2. világháború idejére estek.*

– Pércjemen, Szabó Balázs tanítóképző intézeti tanárral Újvidéken kezdjük a tanítást, én a Polgári Főiskolában. 1942-

ben megszületett első kislányunk, Ildikó. Másfél éves volt, amikor átéltem az újvidéki partizánlázadást, a város bombázását. Emlékszem, nagyon hideg tél volt, sokat fáztunk, aztán ott volt a kijárási tilalom, a légiradó felhangzó szirénái. A háborús viszonyok miatt a város polgári kiáltások elhagytak Újvidéket, mindenteket hátrahagytak. A hadügyminisztérium kötelekélben – ahová a férjemet behívták szolgálatára – menekültünk nyugatra. Pannu közelében egy kis fahu, Luderbach kocsmaszobájába telepítették bennünket, körülbelül 30 főt. Öreg és fiatal tisztet, feleségeket és két apró gyermeket: Ildikót és egy másik család kislát, Ádikát. Földön, szalmán aludtunk több hónapon át. De nem számított, örültünk, hogy élünk.

– *Milyen emlékeid vannak azokról az évekről, amikor a bajai középiskola tanítóképzőben tanítottál?*

– Magyarországra hazatérve nagy örömről kaptunk állást. 1946-ban megszületett második kislányunk, Judit. Rövid ideig a Bajai Polgári Főiskolában tanítottam, aztán a középiskola tanítóképzőben töltem emlékezetes, szép éveket. Akkor csupa lányosztályok tanultak ott igazi elkötelezettséggel, hivatásstudattal. Idős napjaimat bearsanyozza az a tény, hogy régi kedves tanítványaim közül sokan még most is tartják velem a kapcsolatot személyesen, levél útján vagy telefonon. Az 1953-ban végzett tanítóképző osztályommal minden eddigi érettségi találkozózt megünnepeltünk egészen a hatvanadikig. Kerek születésnapjaimon és a Szegedi Tudományegyetem által adományozott díszdiplomáim (arany, gyémánt, vas, rubin) átvétele alkalmából soha nem felejtettek el köszönteni.

– *Ebből az osztályból így jellenzett az egyik tanítóné: az Aranyos csinos alkalhatól, ápolat frizúrájával, meleg barna szemével, az örök nő kinyugrásával, finom mosolyával tekintett „kislányaira”.* „Szépmosolyú Aranyosnak” is becéztek.

Tudok arról is, hogy tavaly két, saját készítésű csodálatos emléktárggyal ajándékoztak meg.

– Meglató és örömteli, különleges ajándékok kaptam. Az egyik kötetben a volt osztálytárs tanítónők egyenként leírják, összefoglalják életük, pályájuk eseményeit. Néhol humoros történetekkel, versekkel tarkítva, igen esztétikus formában. Olyan „könyv” ez, amely „szép emlékként őrzi a diákevek eseményeit is, a tanórák érdekes, olykor izgalmas perceit, a tízperces vídamságát, a felejtetetlen kirándulásokat, a legendák övezte tanórok alakját.” A másik kötet főként a találkozózt eseményeiről szól, képekkel, fényképekkel, versekkel, többször a „lányok” által, még németül is írt saját versekkel illusztrálva. Igen kedvesen idézik föl az elején a beszédemet, amelyet ballagásuk alkalmával mondtam el. Nagyon aranyosan azt is említi, hogy én is mindig készlettem számukra apró ajándékokat. Számomra felbecsülhetetlen értékű régi tanítványaim fogyni nem akaró szeretete, ragaszkodás és tisztelete. Tudom, hogy a pedagógus példaértékű, minstaad. Erre különösen akkor döbbenek rá, amikor a találkozóztok volt tanítványaim felidéznek egy-egy mondatomat. Örömmel tölt el, hogy ma is mindögyüket igaznak tartom.

– *Hogyan teltek éveid a Bajai Felsőiskola Tanítóképző Intézetben?*

– 1962-ben Kincses Ferenc, a képző igazgatója rábeszélte az intézeti tanári állás megpályázására. (Ekkor én már szakjainból közteofilus és orosz nyelvtanári diplomával is rendelkeztem.) Ezt követően 12 évig dolgoztam ott tanárként, szakcsoport-vezetőként, majd igazgatóhelyettesként. Négyen alkotuk a nyelvi szakcsoportot: Szepes Lajos, Bálint László, dr. Varsányi György és Jónagum. Jól megértettük egymást, mindannyian végeztük a magunk dolgát. Megismerkedtünk egymás családjainkkal, ellátogattunk egymás otthonába is. Az én elfoglaltságom igen szerteágzó volt. Az oktatás mellett az intézet kulturális bizottságának elnöke voltam, gondoztam az intézet irodalmi színpadát, rendeztem az ünnepségeket, felkészítettem a szereplőket. Ezen kívül vezettem a városi művelődési ház és a Vasköti úti laktnya irodalmi színpadát, oktattam a TIT keretében rendezett nyelvtanfolyamokon is. Igazgatóhelyettesként pedig a tanítójelöltek gyakorlati képzését szerveztem, és a gyakorló iskola tevékenységét felügyeltem. Tagja voltam az Országos Nyelvi Szakbizottságnak, az Országos Pedagógiai Intézet tanterv-élőkészítő munkabizottságának és társelöltsora az Anyanyelvi tantárgy-pedagógia című főiskolai jogszabály. A nyári szünetekben nyelvi továbbképzéseken vettem részt. A külföldi partnerintézmények látogatásainak ügyintézése is feladatim közé tartozott. Több alkalommal tolmácsoltam, amikor az intézetből küldöttségek látogattak el Németországba, a Szovjetunióba, és a vizionlátogatások során is. A Greifswalderi Egyetemre látogatva megtekintettük a Hiddensee-t is, és meglátogattuk Gerhart Hauptmann író egykori lakhelyét. A Balti-tengert kísé hédegnek találtuk, viszont a Krím-félszigeten örömmel úszkáltunk a melegbe tengerben. Munkámat Miniszteri Dicsőrélettel ismerték el a főhatóság és az intézet vezetősége.

– *Országos hírvé volt a nyelvtanítás korszerűsítése érdekében kifejtett tudományos tevékenységed is.*

– Az 1960-as években újdonság volt az alsófokú oktatásban az úgynevezett komplex matematika tanítása. Létege, hogy a tanulók nem készen kapják az ismereteket, hanem megfigyelés, összehasonlítás, következtetés alapján maguk felelnek fel a számok közötti összefüggéseket. A matematikus dr. Aczél István minisztériumi főelőadó ötlete volt, hogy a nyelvtanítás hatékonyságának növelése érdekében ennek mintájára dolgozzam ki a komplex nyelvtanítás módszerét. A felsőfokú tanítóképző gyakorló iskolájá-

ban akkor Kiss Istvánné matematikatanár tanította a tantárgyat az új módszer szerint. Elkezdtem látogatni az óráit. Elismertem a tanulók teljesítményén, és megszállottan gyártottam kísérletképpen az újszerű nyelvtani feladatokat. Sárosy Józsefné magyar szakos tanár, a gyakorló iskola igazgatója ezek alapján vezette az anyanyelvi órákat. Így 1970-ben megkezdődött a bajai gyakorló iskolában az új, komplex nyelvtanítási kísérlet. Az óra első percétől problémahelyzetek elé állítottuk a tanulókat. A felfedezés örme és a tanulás-központság egymásba fonódva volt jelen. Átvettük a matematikaoktatásból a tévedés szabadságának elvét is, így a tanulók oldott hangulatban vizsgálódtak; felszabadultabban, bátrabban próbálkoztak. Az eredmény hihetetlen volt. A felmérések alapján óráit újgrot a gyerekeinkel a nyelvtan tantárgy elfogadottsága.

– Az országos ismertséget az 1973-as év hozta meg, amikor a rádió műsorvezetőjének felkérésére az akkor működő országos hatókörű iskolarádióban elkezdődött, majd négy éven át tartott a nyelvtanórák sugárzása. A forgatókönyvek megírásának elméleti vezetője én voltam, megvalósítottuk Sárosy Józsefné. Vagyis az órákat Sárosy Józsefnével együtt terveztük, és Ica tartotta az órákat. Elismérésül ezért mindkettőnk megkaptuk a Magyar Rádió Nívódíját. 1976-ban az RTV Minserva Könyvkiadó javaslata alapján és gondozásában az órák összegyűjtött anyagát könyv formájában is megjelentettük. A Tanuljunk magyarul című könyvünket rövid idő alatt 4 kiadásban, több mint 60–60.000 példányban kapkodták szét. Ekkor Icalal együtt megkaptuk a Minserva Kiadó Nívódíját is, Sárosyné Ica pedig még a nyelvünk legszépen beszélőknek adható, Péchy Blanka által alapított Kazinczy-díjat is átvette. Szakmai folyóiratokban cikkeim jelentek meg, előadások sorát tartottam a műszerről. Csodálatos idők azok volt, tele gyönyörű szakmai feladatokkal. Igen jól esett, hogy a főiskola nyugdíjas koromban is sok rendezvényre meghívott, és évfordulónkon többször köszöntött. Nyugdíjba vonulásom 40. évfordulóján a főiskola rektorától díszoklevelet kaptam.

– *1974-ben vonultál nyugdíjba. A sors – mindannyiunk örömére – hosszú nyugdíjas évekkel ajándékozott meg, testi és szellemi frissességben. Hogyan telnek napjaid, mivel foglalkozol szívesen?*

– Amióta megismerkedtem a betűk birodalmával, kedves foglalkozásom az olvasás. Negyedik elemista koromban sokszor az ebédről is megfélédeztem miatta.

Ötödikes gimnazista voltam, amikor karcsosnyí szünre bűvöndányi könyvet vittem haza. Ennek híre ment a baráti körben. A főiskolában a fiúk érdekelték is, hány könyvet olvastam már el. „Valamennyi!” – volt a válasz. Öregkorom napjaiban a reggeli készülődés után olvasás következett. Délelőtt beavírták, friss levegőzés. Nem vagyok könyvhatátnó, gyorsan összerakták valamit ebédre, aztán délután megint olvasok. Ez nem szorítózik magyar nyelvi regényekre, versekre, ismeretbővítő könyvekre. Naponta olvasok német és angol nyelvű műveket, breviáriumbokból, a bibliából is egy-egy passzust. Szeretem kipróbálni, mire vagyok még képes. Az egyik vejem Amerikából hozott nekem a hecc kedvéért egy angol nyelvű bibliát. Így aztán, meg azért is, mert az egyik lányunkon amerikai férje nem tud magyarul, angolul is meg kellett tanulnom. Sőt – nem sok sikerrel – nyugdíjas beretűmet is biztattam erre.

Utazni is mindig szerettem. Legfőbb vágyam volt minél többet megismerni a világból. Vasutasgyerekként ingyen utazhattunk, így szíllelmelet nyaranta már gyermekkoromban felkerestük hazánk nevezetes tájait. Nászított Erdélyben voltunk. Az utazási szenvedély egy életen át tartott. Bejártam egész Európát. Németországban ötször, Angliában háromszor voltam. Természetesen nyugdíjasként is folytatam az utazásokat. Egy londoni kirándulásomra nyugdíjas társam, a fíradhatatlan Rendes Béláné Kati kísért el. Egy rádióinterjú végén mondtam: „Szeretek bekukkantani Amerikába is, de ez csak vágyálom.” Elképzelhetetlen volt, hogy valóság legyen. De az lett 1993-ban, 76 éves koromban londoni átszállással férjem unokaházaóhoz utaztam Buenos Airesbe, 1994-ben pedig a karcsosnyí Észak-Amerikában, Kriszta unokámmal töltöttem. 1998-ban unokám segítségével jutottam el Slandinviába. Ma már csak kisebb kirándulásokat teszek a nyugdíjas otthon szervezetben.

Szeretettel emlékszem arra is, hogy nyugdíjas kollégákból alakítottam egy kis baráti kirt ÖTYE („Öreg Tyúkok Egyesülete”) tréfas elnevezéssel. Rajtam kívül Dobribán Tiborné, Ftzy Vilmosné, Garami Jánosné, Halas Lászlóné, dr. Örkényi Miklós, dr. Reudés Béláné, Sárosy Józsefné, Stein Jánosné voltak a tagjai. Szerdánként mindig másfél jöttünk össze szerény megvendégléssel („egy édes, egy só”). Deris percek töltötték együtt, sokszor még érekeztünk is. Beszélgetünk családi, szakmai, irodalmi témákról, megemlékeztünk

egymás jeles napjairól, balgaságainkról; csesztuskákat írunk. Többször kiállításokat is együtt néztünk meg. Sajnos már csak három maradtunk közülük.

– 2014-ben elköltötél Bajáról. Hogyan élsz azóta?

– Édesanyám halála (1985) óta egyedül életem. Jutát lányomok Pestről sokat aggódtak mind a tudásommal, mivel gyanútlanul idegenek lettem beengedtem a lakásba, akik visszaélték a bizalmammal. Főként családom megnyugtatómra határozottam el, hogy a mári-

aremetei (Budapest, II. kerület) nyugdíjaspedagógus-otthonba költöztem. Bár nehéz szívvel hagytam el Baját és a berátokt ismerősöket, mégsem bánom meg. Szép, világos, tágas apartmanban lakom.

Néhány otthonról hozott bútorzárabbal, képpel, kedvelt emléktárggyal feldíszítve lakóhely a szobám. A vezetőség sokat törődik azzal, hogy az idősök ne tumpuljanak el. Kiállításokra, múzeumokba visznek beennünket, torna- és énekkórákat tartanak. Olykor társasjátékkal szórakozunk.

Megnyugvás számomra, hogy nemcsak végzettségemnek lányaim álltak meg helyüket fejükkel együtt, hanem ugyanez elmondható mind a négy (mémék, ügyvéd, közgazdász, művészettörténész) unokámról is. És öröm nézni bét dédunokám testi-szellemi fejlődését.

Gondolatban ma is sokszor járok Baján, és sok szeretettel gondolok a régi kedves ismerősökre.

Dr. Fátrai Klára

Mesterem volt... 2. rész

Mesterem, Dr. Balanyi László bajai munkásságának esszenciáját a szép számmal megszervezett csoportos, vagy ritkábban egyéni botanikai gyűjtőutak jelentették, amelyekről számos fényképfelvétel, rajz és szöveges leírás vagy előadásanyag tanúskodik. Az írásos anyagok minden évben október 20-ig készültek el egy-egy kötetben, összesen 2088 oldal terjedelemben. Az ötvenes időtörténet alatt végül hat vaskos kötet született, mivel az 1957/58-as tanévben – a tekintélyes terjedelm miatt – a kötetést csak két részletben lehetett megoldani.

A borítófedeleket özetlenül segítő tanárkollektívájá, Miskolczy Ferenc festőművész akvarellje díszítik, a belső oldalakon lévő szövegekben pedig közel 2000 iniciálét is megcsodálhatunk a neves művészთან írt esetjelek között. Az ábrák szinte minden jelentősebb betűjéből több variáció is előfordul egy-egy szöveghez fotósablon tartalmának kifejezőjéket. Ezek minden esetben a Mester és a művész konzultációjának eredményeként születtek meg. (A mellékelt iniciálék jelen írás szerzőjének ötlete szerint csoportosultak.) Minden egyes kötet elején megjelölhető egy-egy neves személyiség, akinek vagy emlékének a szerző munkáját ajánlotta. Így az első kötet ajánlásában a szakoktató névadója szerepel: „Jóváírás Sándornak – a magyar vöröskő kiváló ismerőjének”. A jóváírás botanikus szaktekintélyek mellett a politikus Kossuth Lajos és a híres nagy utazó, Bíró Lajos nevét is felfedezheti a kíváncsi olvasó.

A szöveges részekben az egyes gyűjtőutak leírásai, a szakoktató ülések, megemlékezések során elhangzott előadások, közönlékény anyagai találhatók. A kör vezetése szinte minálunk következetességgel egyeztetve fel a főnök pontos helyét, s készített vagy készített fényképfelvételeket. A feldolgozás során az egyes földrajzi téjegységek komplex (természettörténelmi, éghajlati, talajtani, növényföldrajzi) jellemzése sem hiányozhatott.

A gyűjtőhelyeken előforduló növény- vagy állatfajok listái ugyancsak elmaradhatatlan részei a dokumentumoknak. A gyűjtőutak a résztvevőknél mindig élményt jelentettek. Íme, néhány részlet a dőlőkélmények közül!

A Szászomlyón (Nagyharsányi-hegység) lezajlott gyűjtésről szóló beszámolójában Pál József diáktársunk így ír: „A tanár úr a legnehezebb teretpet választotta, a mézőkaszárokban csak bukácokra haladhatunk előre, főlegé. Közben sokszor megállunk, mert a tanár úr szeme szinte minden sziklán fakadó növényt és a hawaiiokokban lapuló mohát megfigyelt, amelyek közül sokat be is gyűjtöttünk.”

Az 1956/57-es kötetben az emlékezetes bajai „jeges-ár” kapott kiemelt hangsúlyt. A Mester szakoktató vezetését követően több diáktársammal együtt számolunk be a Vöröskő élményeinkről. 1956. március 11-én a Vöröskő hírnél átszakadt a gát, aminek következtében 360 család vult hajléktalannak. Vársanyi György akkori negyedéves tanítójától jelt a következő napról: „Március 12-ét jelsi a napján. Az árvíz már elérte a város első házait... Először járhat az idő. Erőteljes kopogás rúzza meg az ablakokat. A rendőrség jött: minden 16 éven felüli férfi jelenkezésk árt-munkáira! Felöltöztem, öltök a jelentkezési helyre... Néhány ház nem tud ellenállni a víz hatalmas munkájának, s recseve dől össze... A homvédegy kocsijai homokszikrákat hoztak... Az emberek homokján a dermesztő hideg ellenére is verejtékcseppek gyöngyöknéke de végzik munkájukat. (...) hajnálta 4 óra. Új csoport érkezik – válság!” Csah Béla másodéves diáktársam, aki a Florin utcaban lakott szüleivel, így ír: „Mi is hurcoltunkunk. (...) Saját bevezésem szerint kb. 740 autó ment el előttünk egy nap a zavartalan időre 8-10 autójával szamban. Az emberek zavartak voltak és ingerültek. Aggódunk Aggódunk azért, amiről egész életünkön át dolgoztunk, kiáztak... Keresve munkájuk eredményét feryegette most a szakoktató úr: a Diana, s a hosszú évek alatt megszerzett kis ház mint

játék fekkát a hideg könyörtelen víz ölében.”

A legszűkebb eseményeket megörökítő, kötetes évfaját az 1957/58-as, amelyből szintén kiemelünk néhány érdekesebb beszámolót. A Mester sorait bönégzéve olvashatjuk: „Június 3-án és 4-én (1958-ban – L. F.) dr. Boros Ádám professor, a biológia tudományok doktora kedves vendége volt Természettörténelmi Körünknek. Professzor úr eredeti célja, hogy az illancsi homokbuckákat megtekintse. (...) Ért az alkalmat ragadtuk meg, hogy Professzor urat a bajai homokokra is kivigyük, s hogy a Természettörténelmi Kör nek bemutassuk.” A szakoktató bemutatása ünneplőes keretek között meg is történt, amelynek során Mesterünk halás készítményt mondott vendégünknek, amiről mi, fiatalok találkozhatunk a hazai tudósok prominens képviselőjével. A tervezett két (bajai és illancsi) gyűjtőút többünk diákközlésben maradó élményeket jelent. Egt itt készült fényképfelvétel lett az egyik kötet címlapján látható Miskolczy-akvarell ihletet forrása.

Emlékezetes kirándulásunk voltunk részt 1958. május 15-17. között a Mecsekben, ahol hat tanárunkkal együtt a képzős „prepek” mellett több gyakorlatiskolász tanul is részt vett. Az eseményt követő szakoktató ülésen elhangzott előadásomból idézem az alábbi csöppnyi részletet: „Amikor az autóbusszól kibállunk, fűrészeve keresztben a növényvilág mezeit képviselőit. Haladunk irama meglehetősen gyors volt, s így igazkennem kellett, ha egy növényt ki akartam ázni az eléggé köztől talajtól. De tököm növénytanára így is erősen gyarapodott. (...) Hangos kiabálások jelentek, ha valamelyik társam egy-egy értékes felénk nem látszott növényfajtát talált. (...) Tudták, hogy én távolom a begyűjtött anyag.”

Mesterünk az évenként elkészített munkálatai kötetait autentikus szakemberekhez küldte szakvéleményezésre. Egy külön vaskos kötetben gyűjtötte össze a kapott észrevételeket, továbbá mindazok nevét szerepelteti

benne, aki valamilyen módon (kiállításokon, máhelylátogatásokon) közelebbről betekintettek a példátlan termékekbe, amelyekről egy későbbi írásban így vélekedik: „A kötetek sok helyen megfordultak, és sehol sem tagadták meg a kérést, sőt talán érdemben felül is nagy elismerései nyilatkozatok [róluk].” E véleményekből világattam az alábbiakat, amelyek a Munkálataok szakmai-tartalmi és formai-esztétikai vonatkozásait egyaránt jól érzékeltetik.

Dr. Bóros Ádám professzor írja: „Győnyörködve tanulmányoztam a Munkálataokat. Pedagógiai szempontból legbecseusebbnek tartom azt, hogy egy intézetben tanár és tanuló együtt tanul, együtt képezi magát, s így a tanítójelöltek egész életükre kihatóan megtanulják az ismeretszerzés legiga-

zibb módszerét. A természetismerőket csak könyvből tanulni nem szokta ér, ellentét a természetnél magától valami, mikorval többet ér. Örvendetes a kör működésében a szakolnálósg...”

Egy másik szaktekinetly a kötet előszavában írja: „(...) a kötetek fő értéke, hogy mindegy botanikai úttalalmaz segítőjeget nyújt az érdeklődés diákok, biológiai szakokörök tagjai számára, tanulmányos botanikai kíváncsiságok tervezésére, az adatok gyűjtésének módszerére, egyszerű tudományos vizsgálatok végzésére.” (Dr. Simon Tibor prof. emeritus)

A méltán jogos elismerések, dicséretetek mellett csupán elvéve találkozzhatunk elmarasztaló megjegyzésekkel. A gépelési/éírési hibákat többen szóví tették. „A természetis hűségű munka számos huzsog a ki nem javí-

tott leírás hibáktól, ígyhogy egyes helyeken a szöveget nehezen érthetővé teszi az. (...) e megjegyzésemmel azt szeretném elérni, hogy a jövőben még szebb és még tartalmasabb Munkálataok ebben a tekintetben is megfellelőek legyenek, és ez a környezet közelebbről hűnyoságy ne ronssa le a szívra az egyébként renekthül kaszvidó benyomást.” (Dr. Kárpáti Zoltán egyetemi tanár, 1959.)

A begyűjtött több ezer növényfaj meghatározásban előforduló néhány tévedés a tetemes mennyiségből erdően szinte természetesen tekinthető. A Munkálataok hat kötetű a főiskolai könyvtárban ma is elérhető. A Mesterszúról kialakult summázatot a következő írásomban ajánlom az érdeklődő olvasóm szíves figyelmébe.

Dr. Laki Ferenc

Bori menet bajai megállóival, néhányak szabadulásával

Radnóti Miklós, Levendel László és sors társaik emlékére

A magyar Országgyűlés 2000-ben határozott arról, hogy április 16. a holokauszt magyar áldozatainak emléknapja legyen. 1944-ben ugyanis a nemzetiszocialista megzsalókkal együttműködő magyar közigazgatás és rendvédelem tagjai ezen a napon kezdték meg az első gettók és gyűjtőtáborok létesítését a korabeli Magyarország (kárpatalfjai) területén. A szörnyű népiirtásnak legalább félmillió magyar esett áldozatul. E naphoz kapcsolódva közöljük Péter Árpád alábbi írását. (A szerk.)

„Radnóti Miklós életrajza a modern magyar irodalom egyik legfontosabbikája. Csorika maradt, hiszen Radnóti Aba kétség kívül határozta meg a magyar nyelv történelmével együtt valószínűleg 1944. november 9-én tartózkodásának végzetését. Kétféle két évvel a halála után a tömegszűrt elhunytak, és Radnóti Miklós kábéfélszáz évében megtalálták a Bori noteszt...” – írta a Magyar Nemzet 2014. november 7-i számában. Egy következő terjedelmes cikkből az alábbiakat emeljük ki: „1943 júliusától német kézre került Borsba és veszélynek munkaszolgálatosokat, zömmel az ottani rézbányákban, kisebb részben vasbányákban végzendő munkára [...] 1944 szeptemberében [...] a németek elhatározták a bányák kiürítését. A munkaszolgálatosokat két hullámban indították északra, Magyarország irányába. Az első lépcső – Radnótival együtt – körülbelül szeptember közepén indult el. Csorikán a munkaszolgálatosok őrzését az SS látta, október 7-ről 8-ra virradó éjjel közel hétszázukat végére vitte a helyi tégelyvár udvarára... Személyirányzatba került Radnóti Miklós úja egyváltam.”

Az alábbi idézetek Levendel László A tüdő c. – Budapest, 1993-ban a FÖNIX Alapítvány kiadásában megjelent – műműnyelvéskéntől származnak: „1941. október 13-án vonultam be Kaszárra. 1944. október 13-án szöktem meg Baján. (44. o.) 1943 elején már a Széllásy-szabvány szerint a századot, Érszardorán szállították el bányákba, de Kaszárnyezserezi épület nem lévén, parasztházakból. Itt megölték mozgásbörtönöket. [...] az

irodeta jóvoltából szerzett szabadságjegyével hazaszünetem feleségemhez [...] Érszardoráról való áthelyezésünk előtt 8 nap szabadságot kaptunk a Széllásy történelmi gyűlésekre. Tudtuk, hogy az hadművelési területet jelent. 1943 júniusában indultunk hajóval a Bori rézbányára. A hajó háromszor huszonötösével a háború végére százan sem maradtunk. Más heten éltek (45. o.) – Látnom a Tiszán vasgályát, bennünket elvélő teherhajót. Tiszán hali a hajókat indultat jeltől sítókat, érzem háromszor huszonötös fű dőbörését. [...] Elküldött az első parancs: kapaszra kell nyírunk egymást...” (48. o.) Pozsarevcsig mentünk: ritkán hajóval, ott bevezényelték bennünket. Partizánvesztély miatt kerülő úton, Zajacska felől érkezünk Bora. Bori rézbánya. Berlin: léger: Riksz fabarakok, emeltek priccskeket, kőthetatlami hemezségi poloskákba... A Tegelban dolgoztunk: síneket, talpokat, köveket cipelünk, csakbányászunk. Kintől volt a munkaszervezés. Lógni, kaszárni nem lehetett, csak a mértik rovására. A Tód-ozók veszték, ellenőrizték a munkát. Semmi atrocitás, csaknem horrela vizsgálatok. Munka a kimerültségig, de csak annyira, hogy mánap is dolgozhasunk... A rézbányában később voltunk, nézetes szerb, albán, görög fogoly képzéses munkás dolgozott ott, igaz munkások, ezettek, munkabírók... A Berlin: légerben nemcsak zsidók és kiközösítettek zsidók voltak: oda hozták a vélt fegyűrből – kegyelmeiből – a fegyűverfogás megtagadásért elítélt jehovásokat, nazarusokat, arvenistákat. Többnyire erdélyi parasztságot, arvenistákat, szombatost. Rendkívül tiszták, rendezettek. Teljes közösségben, testvériségben éltek, mindenüket megosztották... Sokan beállították őket. Rendesen dolgoztak – szombat kivételével – csak a katonaságnak nem tették fel és a szoldat nem vették fel (49–50. o.) Még a tél folyamán bevezényelték munkára a tábori kórházba [...] két kiváló sebészünknek (hárszob vezető sebészprofesszorok) asszisztáltam, és csak azután mostam fel a műtöt. (51. o.) A baléáni dűnre után a németek visszavonultak. [A szovjetek balláni

átörésének előzménye, hogy a románok 1944. augusztus 23-án átálltak az oldalukra. P. Á.] A Berlin-tábor 1944. szeptember 17-én indult. Az első lépcsőben a tégelyvár korosztálybelleket vitték, mert azoktól még további képzéses munkát reméltek Németországban. A tartalékosok a második lépcsőbe kerültek. A hazatérés végéről sürgelve, aki csak tehetné, az első lépcsőbe akart jutni. Így indult velük Radnóti Miklós és az orvosok többsége is. Csak hogy a háború kiszámíthatatlan. Az első lépcső háromszor foglyából származó sem élte meg a felszabadulást (ma már csak 7-8 életben maradt bajtársról tudunk). (53–54. o.) A munkáló németeknek minden szerelvényre, szállító eszközre szikszékig volt: a foglyokat gyalog indították a 700 km-es útnak. A terv szerinti naponta 30 km-t kellett gyalogolni a csapatnak. Az élelmezést már nem tudták biztosítani... a „kábóri, túlélni” erőtlen mentében... Megkezdődött a kollektív, erőltetett karácsonk felmorzsolása... Csaknem mindig a mesző, tarlón, esetleg ligetes, bozros helyeken, de a szabad ég alatt éjszaktáborok. Megtanultam mentesben aludni... Megérkezünk Belgrádba. Menetközlet már az elővárosban Wehrmachtosok biztosították. Zimnyiba vették... Őtnek vitt tovább: Tisel, Újvidék, Szenttamás... Nem Bácsot-polyra meggyűrt a fűtlen, hanem balra, egy mellesáton Csorvikára... Október első napját: péntek, szombat?... Betelelnék egy tégelyvárba... Most, amikor anyáé után magamra maradtok kite ideire a tégelyvárban, felidéztek talán legszörnyűbb élményem: nem tudom magklőrbörtöneti a kanyk és a rettegés eméket voryitást... Ez a teljes börtön... Kimondom, miért nem tudtam, miért nem akartam beszélni évtizedekig Borról, Csorvikáról. Életem szolgája a börtönbe állt. Nemcsak a kórház veszté el ember művét, az áldozat te. A szégnét, hogy 40 SS-leány ellenállás nélkül elvitték háromszor fiatalabban, magyarzárni lehet, de elfogadni nem... Nem fogom soha feloldani szégnemet a háborúban kizsárolt gaztetteinek sorolódásával... Pirkad. Mitha befogadtak volna az északai munkába... Ekkor sorakozt parancsolnak a gyűrtváron... A hosszú fáru főleglő korosztály hajtkák le bennünket a Széllásy-vezető-csatornához... Hgjtak mintek Zombor, majd Baja felé... Este értünk Bajára. A tisztebe terelték. Hagynálban elindították a csoportot a Panča-zeget felé... A Panča-

szigeten az SS-ek visszaadták bennünket a magyar keretnek: a falvak csokorom a fele még át Baján. Begyűzöltem a Duna-ágra. Nem ismerem a vízfelkötben magamra... Türeltem magam Duna-vízrel. Összeszedtem a leggyakoribb betegségeket. A keret-körrel bemenünk a kórházba. Az egyik fű alig kapott levegőt. „Díjhárta” – mondta a gépész főorvos. „Itt kell maradnia. Ki volt vele? »Rónástem: sötét – mondom. A szakasszesorít félparancsolta. »Akkor maga is itt maradt – kiabált rám. Igazsága költésnek a kórházak. Akiket lehetett, elszállították. A fertőző cseppes perzse maradt. A tüdő megint halálra kaptak. Másnap munkába álltam. (53–59. o.) Türeltem Cserenkát, a háborút, 1944 októberétől a bajai kórházban dolgoztam... Novemberben eljárt a hír: Szegelem megindult az egyetlen. Nem bírtam magammal. Ellátoztam gyalog Szegedre. Még azon a héten jelentkeztem felvételre a délkáni hivatalban. Egy hónap múlva, még harcászony előtt, falkából, kénélből, anatómiából különben kollokváltam...” (75–76. o.)

A tüdőző című kötetet valószínűleg kevesen ismerik. Különösen érdekeltek azonban, hogy a Borbóli „első lépcsőben” Levendél Lászlóval

együtt útnak indult Radnóti Mildóra milyen megpróbáltatások vártak abban az „erőltetett menetben”, amelyben a modern magyar irodalom egyik legnagyobb alakjának nem adták meg a túlélés kezelyme. (A legújabb kutatások alapján tudjuk, hogy a Radnóti is meghalt harcoló menetszlop Baján elkerülte, tehát a költő és a visszaemlékezés szerzőjének sárga éváltak egymástól. Így érthető, hogy Levendél László könyvében Radnóti Málkáról a továbbiakban nem esik szó – a szerk.)

Az élete utolsó évtizedeiben szakmai berkekből Levendél tanár úrnak, másik áttal Laci bácsinak szólított prof. Dr. Levendél László és sorok írták számos alkalommal hívta meg a „Lipóthar” helyet kapott, vezetése alatt álló Országos Alkohológiai Intézetbe. Nagyon megajándékos volt, amikor egy ízben meghívomra Bajára érkezett (fogadta őt Éber András akkori polgármester is). A városba díszmenettel megtartott előadás után munkatársait elküldték Felsőszentivőre, ő maga velem utazott le. Az 1944 októberé óta első ízben Baján járt professor már sötétedésnek, hirtelen úgy döntött, menjünk be a kórházba, és gyűjünk rövid látogatást a

ferőző osztályon. E negyedóránknak csupán az ügyeletes nővér volt tanúja. A professor emlékezett! Noha előzetesen úgy mondta, hogy az nem ugyanott van, mint akkor, még a WC-be is benyitott! Este 6-kr telt ház előtt tartott előadást Felsőszentivőn, a Művelődési Házban. Az éjszakai az akkor még gyermekkorban tanácsotembe helyezett ágyon aludta át. Vagy bizonyos éréit a Bajához fűződő emlékeinek feldolgozása miatt álmatlanul tölthette? Könyvgyűjteményem számos dedikált kötetének egyike A tüdőző. Benne dől betűs, szép kézírásával a következő ajánlás olvasható: „Péter Árpádnak, régi barátomtól, szeretettel Levendél László”. Amikor 1994. szeptember 19-én a Farkasréti kórházban örök nyugalomra helyezték, féltengermell együtt menetetelen is búcsút vettünk tőle. A bori menetet tölő orvosprofessor gazdag pályát befutva érte 76 évet. Kovács Judit a Magyar Nemzet 1994. szeptember 19-i számában megjelent necrológiát idéztek arról: „Gazdag örökséget hagyott ránk. Ez nem vesztet kértba mindaddig, amíg a nemzet életösszőne munkál.”

Dr. Péter Árpád

Emlerek, esetek, történetek

2. rész: Józsi

Józsinak nevezte mindenki, aki csak ismert. Pedig az igazi neve Jusepatt volt. A messi Tarnazséból érkezett, hogy ismeretét gyarapítsa, majd üzememből legyen.

Magas terméni, csocros, sovány fiú volt. Bőre és szeme sötétebarna vagy inkább fekete. Még a szeme féhéreje sem féhér, inkább sárgásbarna volt, csak környéje mosókai azt fehére. It-tartózkodása utolsó, harmadik évében gyakran sárt. Sirt? Zokogott, mint egy kisgyerek. De erről majd később.

Józsi az Előképzési Intézetben (A Magyarországi felsőoktatási intézményben továbbtanulni kívánó külföldi diákok magyar nyelvi előkészítésére szakosodott, 1957-1989 között működő felsőoktatási jellegű intézmény – a szerk.) tanult egy évig magyarul, s tanulta a műszaki pályához szükséges alapismereteket. Nem volt baba legény, de a tudomány kös-tolgatása közben gyakran döntötte magába a bort és minden más alkoholt, amely a-val kezdődik. A bor, a sör, a tőmény... – nem volt válogatás.

Így aztán nem kerülhetett egyeternre, de üzemembőlki tanulmányoknál alkalmassak találhat. Megérett az elvonókúrálta is. Otta is elküldték, miselőtt hozzánk kerülne volna. Utána két évig műszaki életet élt, jól viselkedett, tanult. Aztán valaki ismét részoktatás a itala.

Rahja lett a szesznek, amelynek kajaiból nem tudott, de talán nem is akart igazán megszabadulni. Naponta tett ígretet arra, hogy többet nem iszik egyetlen pohárnál, pohárkálta is. Olyankor patkázottak a könnyei.

Ha délután fogadkozott, akkor este lett részeg. Ha délelőtt ígerte, akkor délután részegedett el. Olyankor aztán nagyhangos, agresszív, durva emberként viselkedett. Nem tudtuk vele szót érteni, kapcsolatot teremteni. Társai sem tudak hatni rá, pedig mindenkiben megvolt a legjobb szándék.

A diákoktól tanárai naponta foglalkoztak vele, az intézmény igazgatója minden héten beszámolókat viselt dolgaíró. Végül már mindenki azon volt, hogy minél előbb végezzen, s térjen vissza a hazájába. Honfitársai szegyelették magukat helyette is. Amikor aztán végezt, mindent elküvettek, hogy milhamarebb úja Afrika földjére lépessen, hátha otthon majd magára talál.

A kisvárosi jellegzetes alakja lett. Minden presszóban és italmérésben ismerték. Fizetnek neki, ugattak, gyakran meg is verték. Józsi arcán, testén gyakran látnak zűrészőkötet, foltokat. Ezek mások ükdelől és a magyar anyaföldiül származtak, mert jámi gyerekek nem tudott, s a stabil számszámú lábogóknak tengernek érezte, ahol az egyensúly megtar-

tása úgyzólván lehetetlen. A tengeribetegség hatásai másécent is megnyilvánultak nála. Kellő „nyomás” esetén a jászózáron feltűt a hintára, s azt kiáltozta: „Hüle vagyok, hüle vagyok!” Sikerült is ezzel a gyerekek és a felnőttek figyelmét felhívnia magára.

Egy alkalommal rendőrnő gőrdült a diákokon főbejárata elé. Egy rendőri szolgálattal-készen kinyitotta a kocsi hátsó ajtaját. Abban a pillanattban Józsi garult ki belőle a betorna. Nagyot koppant akkor, aztán békésen elnyitott ott. Mí történhetett? Barátunk a Club presszóban (ma az Erste Bank épülete található a helyén – a szerk.) iddögölt, s sok bábórságot szivott magába. A pénzé elfogyottak, s a haverok sem fizettek már neki. Talán látták, hogy elég nyomás van benne. A toka viszont nagyon szősz lehetett, mert öntözni kívánta. Hogy? Meglátás a módját. Odament az asztalához, s ujjával megkeverte az ott ülők itálát. Utána már meg is ílhata, mert senkinek nem volt gusztaza a sajátos módon kevert itál elfogyasztásához. Aztán valaki kihívta a rendőrséget, s így került a messesóval a diákokon betonjára.

Viselt dolgaíról városszerző beszéltek. Vajon mi lett vele? Meg tudott-e állni a saját lábán otthon, Afrikában? Bőrcsak így lenne!

Kovács T. Sándor

Az életregény még nincs készen

Születésnapj számvetés Vidovits Ivánnal

Egyik legsokoldalúbb képzőművészünk: otthonosan mozog a zene, a szépirodalom, a különféle vallások világában, de a civil foglalkozásoktól sem ijed meg. Bár gyermekként is szeretett rajzolni, először mégis mesterséget tanult: szabó lett. Később tanítóképzőt végzett, újságíróként dolgozott, zenekarokban muzsikált, verset jelentek meg, és nem csekély vargabetűk után állapodott meg a festészetnél. Igazi bajai honpolgár, bunyevác gyökerekkel. Jelenleg főként fest, több rangos szakmai szervezet tagja, kiállítások állandó résztvevője, emellett két iskolában vallást oktató. Április 29-én pedig kerek évforduló ünnepe: betölti ötvenedik életévét. Vidovits Ivánnal születésnapja okán élete állomásairól és a festészet szerepéről beszélgettünk.

– A születésnapom mindenképpen arra készít, hogy áttekinsem az elmúlt alkotói évtizedek tartalmát. Jelenős évforduló ez, hiszen ennyi idő alatt sok minden történni, sokféle terv és megvalósulás között haladnak az események. Rádadásul most egy közelgő rendezvény is számvetésre ösztönöz, hiszen április 10-én jubileumi kiállításom nyílik a Bácskai Kultúrpalotában. Tizenegyházy képmag mutatom meg mindazt, ami jelenleg foglalkoztat, de ez is egyfajta áttekintés, visszatekintés, összegzés – hívta fel a figyelmet a festő, aki mindenkit szeretettel invitál a kiállításra.

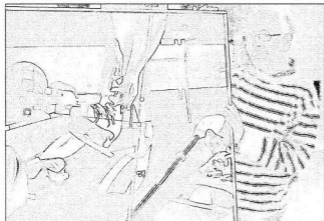
Vidovits Iván, mint a bajaink általában, igazi lokálpatrióta. Így van ezzel: – *Baján születtem. Nagyon szeretem a városomat. A magam eszközeivel és lehetőségeivel munkálkodom a városért, a kultúráért, a közművelődésért. Mindig örülök, ha újabb rajongókat tudok szerezni Bajának, sok ilyen élményem volt már. Édesapám részéről bunyevác gyökerekkel rendelkezem. Sokan megőrizték a nyelvüket, pl. édes-*

apám is, én már sajnos nem. Él azonban bennem az érdeklődés és a kíváncsiság, úgy érzem, közel áll hozzám az érzelmes, temperamentumos déli mentalitás. Igyekszem is továbbvinni a hagyományt: mostanában bekapcsolódtam a bajai bunyevác közösségbe, nyelvet, kultúrát is tanulok egyedtől.

Bár festeni csak később, már felnőtt fejjel és jövedhény képzés megszerzése után kezdett el, rajzolni kisgyermekként is szeretett: egyik első emléke, hogy kapott ajándékba egy nagy, állványos rajztáblát, amelyre szívesen rajzolt krétával. A gyakorló általános iskolában pedig dr. Rendes Béláné, mindenki Rajz Kati nénije terelgette első próbálkozásait. – *Kati néni jóval később mesélte el nekem: már akkor látott jeleket, amelyek arra utaltak, hogy lesz karrieres pályám a képzőművészetben. A jóslata beteljesedéséig azonban még hosszú évek teltek el. Szakmát tanultam: szabó lettem, mint édesapám. Később levelező tagozaton leérettségiztem, és mivel szerettem volna*

tövébbit tanulni, 1987-ben beiratkoztam a bajai Bösvény József Tanítóképző Főiskolára, amit el is végzettem tanító-népművelő szakon. De nem kéztartam tanítónak. Igazából azért mentem a képzőbe, mert előbb újságíró, onnan tovább haladva pedig író akartam lenni. Izgalmas időszakok éltek akkor, 1987 és 1990 között emyóra pezgett és forrt a közélet, hogy ezt mindenképpen meg akartam örökíteni, és kerestem ehhez a formákat. Előbb az írást – mesélte Vidovits Iván, aki akkor még nem tudta, hogy a megteremtés végárába a festészetben találja majd meg immár véglegesen a maga útját. De lássuk, milyen kitérők jöttek még! – Több városi és megyei újságnál dolgoztam. Közben verseket is írtam, ezek főleg antológiákban jelentek meg, és nekifogtam egy regény megírásának is, amit félbehagytam. 1992-ben azonban történt egy fordulat: abbahagytam az újságírást, és a szellemi útkeresés felé fordultam. Olyan utat kerestem, ahol jelen van a szellem és a lélek, ugyanakkor nagyon erős elhivatás érzetem a festészet irányába. Addig csak látnéknél látogattam el a B. Miklós Ferenc vezette Rudnyai-körbe, de '92 után már elkezdtem napi szinten foglalkozni a festészettel. Közben azonban nagyon foglalkoztam a budaházi és, ami olvasmányaim alapján már korábban is érdekeltem. Beiratkoztam Budapestem a budaházi főiskolára, amit el is végzettem, bölcsészeti tanító szakon – érkezzünk el egy újabb állomáshoz ebben a különleges élet-történetben. Közben az is kiderült: egy másik művészeti ág, a zene mindennél korábban jelent meg Vidovits Iván tevékenységei között. – Életemnek nagyon fontos része a zene, már az írás és festés előtt is ezzel foglalkoztam. Basszusgitároztam és nagybőgőztem. Baján a Viatgyl Kamarazenekarban és az MNIÁMK zenekarában játszottam, Budapesten pedig szimfonikus zenekarban. Kálffyldre is jártunk turnézni, nagyon sokat fejlődtem ebben. Szerintem ezek mind összefüggő területek.

A képek születése is mindig egyfajta gondolattárgyból indul ki, valamire kapcsolódva. Nem feltétlenül konkrét, aktuális, inkább átfogó kérdésekhez, hiszen univerzális tartalmat kell hordoznia. Úgy gondolkodom az alkotásról, hogy ha valamiről van mondanivalóm, azt a magam eszközeivel elmondom. Ha írnivaló, akkor létróm, ha képmag elbeszélhető, akkor meg-

Vidovits Iván

festem – meséli az alkotó, aki 1992-től rendszeresen látogatta a mártélyi képzőművészeti szabadiskolát, majd a bődnézvársáhrlyi űszírlátok sorozatába is bekapcsolódott. Közben újabb tanulmányok következtek, több területen. Erről így vall a festő: – A budhista fiókolád, Imvár felhátáték ismét találkoztam az evangéliumokkal, sokat tanulmányoztam őket. Nagyon megérintettek, éreztem, hogy hazám szóbnak. Ezen inspirációk nyomán elkezdtem a hitoktatói képzést, amit végül párhuzamosan végeztem és fejleszttem be a budhista fiókolával. Ekkoriban szociális munkásként dolgoztam. Adtam magamnak időt a szellemi útkeresésre. Nem lettem gyakorló budhista, a keresztény katolikus valláságakörítéshez viszont mai napig sok közeim van, hiszen vallást tanítok a kiscsúvály iskolában és a speciális iskolában. Erős volt az elhívás, a megérintettség: személyes Istenképet kerestem, éreztem. Az életemben sokminden jelen van egyszerre: a festészet, a művészeti érdeklődés, a hit, az útkeresés, a gyerekekkel való munka. Később, már 2005-ben megszületett bennem az igény, hogy képaóndvészeti tanulmányaimat intézményes keretek között folytassam, ezért beiratkoztam a Kaposvári Egyetem Művészeti Karára. Itt rajzvetáránt diplomáztam, majd a mesterképzést is elvégeztem vizuális- és környezetkultúra tanár szakon. 1997-ben volt itt Baján az első önálló kiállításom a Schmidt Antal vezette vizuális labor galériában, de csoportos kiállításokon már sokkal előbb felnttem. Minden évben részt veszek országos kiállításokon: a Vársáhrlyi űszírlátok, a Szegedi Nyári Tárlatok, a Táblaképfestészeti Biennálén, a Kaposvári Grotzsch Triennálén, Békéscsábán is voltam országos kiállítás-on, Baján a Víz és Élet biennálén. Asóta önálló kiállításom is több volt már; Baján, Hódmezővársáhrlyen, Csongrádon, Budapesten, és sok-sok csoportos is. Ez is a tanulási folyamat része, hiszen ilyenkor találkozom kortárs alkotókkal, új irányzatokkal. Átéltémet, összehasonlítás lehetőséget kapok, láthatom, hol tartok. Az alkotó szerint a művészeti megismerés talán fejlődésünk egyik legtitokzatosabb folyamata. – Az ember megmássza a hegyet, mert ott van. Mialkotárzt vizont azért készit, mert az nincs ott. A megismerés tehát a látótólbnául ki, és a nem látott felé halad, hogy bejárja a maga titokzatos és várszlatos útját. Ismeretlen cél felé halad, melynek eredménye egy addig még nem létező alkotás. A má jel, az alkotó személyes jegye, amellyel néméleg a világot is megváltoztatja. Szerintem a fes-

tészet szellemi-lelki útkeresés, ami bennem összekapcsolódik a hitbeli megéltésemmel, a hitoktatással. Mindig nagyon mély titok, különleges összefüggérendszer, amiben épp az a szép, hogy sok mindent elrejt, sok-sok olvasata, ábrata, megközelítése létezik. Akórhátrózt megérintünk egy képet, mindig találunk benne új felfedezésválót. A titok megmarad, nem felel fel teljesen önmagát. Hamvas Béának van erről egy gondolata: ha egy kavcsot bedobunk egy tóba, megváltoztat a világ körülötte, vältoztat hoz létre a világban. Ilyen a kép is. Vältoztat oké. Hiszen olyan má kerül be a világ egészébe, ami addig még nem volt. A képeim hátrózt fő gondolati alapon nyugszanak: humor, filozófia és költészet. Igéyem, hogy mindhátrózból legyen bennük. Mindig egy jól átgondolt ötletből születnek, de a kép születésében alapvető fontosságú az ihlet – mondja Vidovits Iván, aki szerint a látás és gondolkodás fejlődése között egyszerre a kapcsolat. A látás is a gondolkodás egy fajtája, a gondolkodva látásnak pedig legmagasabb foka a költői képében való megnyilvánulás. – A költői kép ázenete erős és világos, ugyanakkor rejtett tartalmakat is hordoz. Ez teszi alkalmasá a képet arra, hogy az érdeklődő többször is visszatérjen hozzá. Fontos, hogy a kép kíváncsító legyen, zavarba hozzon, elbizonytalanítson, kímázzon. Egy alkotó nem mondhat le ezekről az igényekről. A minék küldetésé, ázenete, narratívája van. Ma ez különösen fontos a képaóndvészészetben, hiszen rendkívül gyors ütemben áramlik az információnk, és ennek része a képpel való kommunikációnk is. Korunkat képkorszaknak tekintem, hiszen mindenféle eszköz képek ázónét küld, információk sokaságát adja nekünk. Erre a képaóndvészészetnek is kell valamilyen feleletet adnia. Ma olyan irányzatok, törekvések érvényesülnek, amelyek rendkívül érzékenyen reagálnak aktuális kérdésekre, és megjelennek bennük a tudományosság. Nagyon nyitott korunkot élünk a képaóndvészészetben, sok-fajta törekvés egyenrangian jelen lehet és jelen is van – mondja a művész. És bár a narratívák vältoznak, a technika, úgy tünik, nem sokat. Vidovits Iván szerint a hagyományos, jól kitalált olajtechnika a mai napig érvényes, és tökéletesen alkalmas az új, korszerű tartalmak közvettetésére is.

A festészet tehát már helyére került Vidovits Iván életében, amikor jötték sorra az új kihívások: a tanítás, majd a művelődésszervezés. – A tanítás rengeteg örömmel jár, ugyanakkor vältozatos, szines munka. A tanítás a bibliai történeteken keresztül valósul meg, a gyerekekkel órákat

rajzolunk, mozaikképeket készitünk, kiállításokra is elvizezem őket. A tanításban hangulatos lehet a képeken keresztül való megismerés, amely fejleszt a gondolkodást, tárgya a világlátást, hiszen az információ befogadásának kb. 80 százaléka képeken keresztül történik. A gyerekek gondolkodás módja, világlátása, szírváltalmazása, magúbus gondolkodása pedig sokszor engem is magváltó ragad, elgondolkodtat, megnevetet.

Vidovits Iván kiscsúvályi kötődése abban is megmutatkozik, hogy B. Mikló Ferenc oldalon részt vett a Megbékéltés Kápolnájá falfestési munkálataiban. Így idezeli a történeteket: – Akkor már rendszeresen jártam a Rudány-körbe. Egyszer csak Feri bácsi felvetette, hogy ha van kedvem, menjek el, figyelem a munkáját, tanuljak. Szívesen mentem, és tanítni lehettem amúkk, hogyan szívtetek meg a freskók. Elleszhettem a technikát, és perze, segíttetem, ahol csak tudtam. Komoly fizikai erőfírtéket igényelt a hatalmas fallépek megfestése. Feri bácsi előbb egy hosszú botra erőfírtet zénárabárból vältozta fel a motívumokat, aztán festette ki őket. Később már kisebb munkákkal is megkísérít, kifejtettem egy-egy részletet. De már abból is nagyon sokat tanultam, ahogy figyelem Feri bácsit. Olyan gyakorlati teendők is megtanított, mint az ecsetek tisztán tartása.

A festészet és a nevelő munka mellett Vidovits Iván életének az utóbbi években fontos tényezője és belyszíne a Csillagvizsgálóban működő Borbás Mihály Bemutatóterem. Itt ókeates alapon végez művelődésszervezői munkát, főként kiállításokat, koncerteket szervezve. Arra a kérdésre, milyen tervekkel dédelget a következő ötven évre, Vidovits Iván azt vältozolta: szeretne hitelesen élni, ugyanzson gondolati síkok meztü folytatni a munkát, ahogyan eddig is tette. Az utóbbi időben tünaként fítként a játékok és az ember kapcsolata, illetve a grotzsch ábrázolások foglalkoztatják, utóbbiból idén három képe szerepel a kaposvári triennálén. Tagja a Magyar Alkotóndvészeti országos Egyesületének, a Megeyi Mihály Művészeti Egyesületnek, a bajai Nagy István Művészeti Egyesületnek és a Mártélyi Képaóndvész Táborok Barító Körének. És mint kiérdült: nemrég befejezte azt a bizonyos reggel elkezdett regényt. Talán hamarosan ezen is gazdagítani fogja Baja művelődési és kulturális életét. Ez azonban csak egy újabb állomás lesz, hiszen Vidovits Iván élete még egyáltalán nem befejezett regény.

Vidovits Iván képeiből

Télvíz-nyárvíz 1.

Álarcosbál 1.

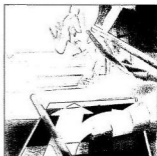
Hetven strófa az ifjúságról

Télvíz-nyárvíz 2.

Álarcosbál 2.

Űt és erény könyve

Télvíz-nyárvíz 4.

Hétköznapok mitológiája

A Bajai Honpolgár

friss számai városunkban jelenleg az alábbi helyeken vásárolhatók meg

Aszf. Erőre-Városi Könyvtár és Művelődési Központ, Munkácsy Mihály utca 9.

BERMIN ABC, Vöröskereszt tér 1.

CBÁ Behívási ABC, Eötvös utca 1.

CBÁ Delta Market, Szabadság utca 44.

Cserhe Danka, Bathány Lajos utca 18.

Lira Könyvesbolt, Déri Frigyes sétány 5.

Nacsá ABC, Szent László utca 20.

Nagy István Képfár, Arany János utca 1.

Sirály ABC, Sirály utca 4.

Tourinform Iroda, Baja Marketing Kft, Szentkútváros tér 11.

A muzsika volt az élete

Reketye Sándorra emlékezünk

Újabb súlyos veszteség érte városunk kulturális életét 2015. február 21-én. 75 éves korában elhunyt REKETYE SÁNDOR zenetanár-karnagy, akinek nevét Baján a közvélemény műnemenekelőt az általa alapított és vezetett LYRA Blokkfőlte Egyesütsévével kapcsolta össze. Szerkesztőségünk ezúton fejezi ki részvételt az elhunyt családjának. A felkelhetetlen zenepedagógus emlékét jelen számunkban lapunk első főszerkesztője, a Bajai Honpolgárban hosszú idő után először publikáló Gál Zoltán idézi fel. (A szerk.)

Neve valószínűleg fogalom volt Baján. Ha róla esett szó, mindenki az általa alapított és vezetett, határainkon innen is, túl is ismert és elismert Lyra Blokkfőlte Egyesületre gondolt. Vezetésével négy évtized folyamán száz és száz gyermek játszott az együttesben, és szerette meg a zenét. Tanítványai példaképeknek tekintették. Becsülték a zenekar fejlesztése érdekében végzett rengeteg munkáját. Éjt napokkal tevő szüntelen fáradozásáért. Örömmel szolgálta a zenepedagógia cemes ügyét. Zenekarával a hallgatószámát és muzsikáló kis tanítványainak egyaránt örömet szerzett. Talán a mostani az első alkalom, hogy elszomorított bennünk. Azáltal, hogy örökre búcsúznunk kellett tőle. Őn is búcsúznunk, aki talán a legelőkeltebb, jó fél évszázaddal ezelőtt ismertnek meg zene iránti elkötelezettségét, tehetségét, elhivatottságát. A szerkesztőség hozzájárulásával a következőkben baráti kapcsolatunkat is beleszőve emlékezzem Reketye Sándor karnagyra, honvéd hadsnagyra.

Reketye Sándor Bezdánban született 1939. július 21-én. Nagypapja is, édesapja is a Magyar Államvasutaknál dolgozott. Munkájuk következtében gyakran másik állomásra helyezték őket. A kis Sándor az elemi iskolát Bezdánban kezdte, majd amikor apját a háború után Baja környékére helyezték, a család Csátalján telepedett le. Sándor a középiskolát a kalocsai Szent István Gimnáziumban végezte. Korán kapcsolatban került a zenével. Nagypapja is, édesapja is szépen játszott tiorogton. Feljegyezték, hogy a nagypapát még 85 esztendősen is meghívták népdalokat énekelni és a tiorogtot bemutatni az Újvidéki Rádióban. Igazán bensőséges kapcsolata a zenével akkor kezdődött, amikor behívták katonának Topolcra. Itt költözete el magát egy életre a fűvés hangszerekkel. Jóllehet több instrumentumra is jól játszott, de főhangszere a klarinét maradt.

Topolcáról 1962-ben a nagykanizsai honvéd helyőrségi zenekarba helyezték át. Ismeretségünk és barátságunk itt kezdődött. Az volt ugyanis a gyakorlat, később Baján is ezt tapasztaltam, hogy a városi szimfonikus

zenekar fűvés szólamaát a katonazenészek, a vonósokat pedig a város zeneiskolájának növendékei és tanárai adták. Reketye Sándor már ekkor bizonyította tehetségét. A zeneirodalom legszebb alkotásaiban, Haydn, Mozart és Beethoven szimfóniáiban játszott az első klarinétzólamot. Ismeretségünk folyamán megtudtam, hogy a katonai- és a városi muzsikusok mellett több kiségyüttesben is muzsikált tiorogton, klarinéton és szaxofonon.

Házasságkötése élete párjával, Kovács Terézével, a mindenki által tisztelt Terézével 1963. augusztus 24-én következett be. Világaszóló lakodalmukat a hercegszántóiak ma is emlékezteti. Három katonazenekar muzsikált, a bajai és a nagykanizsai mellett eljötték a Lentiben állomásozó honvédszenekar tagjai is. Későbbi beszélgetéseim alkalmával mindig derültségre adott alkalmat, hogy ők régebb óta házasok, mint mi vagyunk a feleségemmel. (Nem sokkal, de két egész nappal.) Frigyükből egy fiúgyermek született 1965-ben, akire méltán voltak büszkék, és aki most felelősségteljes hivatalvezetői állást tölt be városunkban. Unokáikat, Esztert és Pétert jónagyság szerették.

Amikor gyermekük hároméves lett, a család Baján költözött. A katonazenekari munka nagyon sok távolléttel járt. Akár több hónapra Budapstre vagy az ország más városába rendelték a zenekart, az akkor szokásos nagy díszszemlékre felkészíteni a katonákat.

Reketye Sándor egyre inkább közzetve érezte magát arra, hogy gyermekekkel foglalkozzon, amit mindig is szeretett volna. Az első lehetőséget erre a kiscsávolyi iskolában kapta meg. Az intézmény igazgatója felkérte, hogy szervezzen gyermekzenekart. Kezdetben kántókkal foglalkozott. Az együttes hamarosan más fű- és rézfűvés hangszerekkel, a létszám pedig a többi általános iskola tanulóival bővült. Hamarosan nagyon színvonalas zenekar jött létre, melyet fennlétségek 18 éve alatt egyre többet hívtak szerepelni szerte az országban, sőt külföldre is. Jászotnak Bécsben, háromszor jártak Salzburgban, majd Mariázzelben is. Karnagyuk

a külsőségekre is nagy hangsúlyt fektetett. Szerepléseikre a gyerekek szép egyenruhát kaptak, melyet büszkén viseltek. Élre szóló élményt kaptak a zenei táborokban. Volt, hogy egy-egy nyáron többet is rendezett Érszékhalmán, Káriszón és Balatonfenyvesen. Minden munkájában pótolhatatlan támogatást nyújtott élete párja, Terike, aki a táborozások alkalmával szállóhelyetes és gondozónő volt egyszerre. Mindent vállalt. Főzött, mosott, vasalt, a kisebb gyermekeket öltöztette, a hajukat fésülte.

Amikor a különböző hangszereken való jártékok a zenekar tagjai jó elajándították, karmesterükben felmerült az ötlet, hogy egy aránylag könnyűben megtanuló régi fiúyafajára alapozott együttest hozzon létre. Célja volt Kodály Zoltán életművének ápolása és a magyar népdal megszerettetése. Megalakította a Bajai Lyra Blokkfőlte Egyesület. A próbákat magam is gyakran látogattam. A hangszeret kéresemre az Ének-Zenei Általános Iskolában Petz Eszter tanárnő is tanította. Ezzel igyekeztem segíteni – abban az időben zeneiskola-igazgatóként – az együttes utánpótlását. Azt tapasztaltam, hogy eleinte szorán fiúyafajára egy-, majd végül – miután az együttes kibővült a hangszerekről további három tagjával, tehát sít, tenor és basszusz hangszerevel – akár ötszörös számú műveket is játszottak. Az együttes nagyon sokat szerepelt, olyan sikerrel, hogy 1990-ben Kiváló Együttes címmel tüntették ki, karnagyja pedig miniszteri dícsérő oklevelében részesült. A szombathelyi népzenei fesztiválon a Lyra Blokkfőlte Egyesütsé kilendőjét kapott, hogy a számos elismerés közül csak néhányat említsek. A tagok a város 8 általános és 3 középiskolájából kerültek ki. Volt a fiatalok között, akinek később az unokája is az együttesben muzsikált. Feljegyzésre érdemes, így Blokkfőlte Egyesütsé csak Baján 12 szobor avatásánál szerepelt. Idővel önálló csoport alakult többfelé a környéken, így Siklósdon és Borotán is Reketye Sándor vezetésével, aki joggal

volt bízské a sok közül egy három évvel ezelőtti szereplésükre: az Ottawai Magyar Rádió közvetítette műsorukat, majd interjút is készített vele. Receptye Sándor gondja, homvéd hadnagy tevékenységét Baja Város

Kulturájáért és Baja Hírnevéért kitüntetéssel ismerték el.

Egy beszélgetésünk alkalmával, amikor visszatértünk alkalmával, amikor visszatértünk a műgötte álló évzedeckre, így fejezte ki művészi-pedagógiai hitvallá-

sát: „*Úgy alakult az életem, hogy mindig azt tehettem, amit szerettem. Mivelni a zenét, és megtanítani a gyermekeket a muzika szeretetére.*”

Dr. Gál Zoltán

Bajától Tasmaniáig – Bornemissza György (1924–2014)

Az ausztráliai legelők megmentője*

Régi közhegy, hogy senki sem próféta a saját hazájában. A közelmúltban elhunyt BORNEMISSZA GYÖRGY nevű Baján csak nagyon kevesen ismerik, pedig a világ másik felén a legelők megmentőjeként emlékeznek rá. Egykori iskolájában, a III. Béla Gimnáziumban maradó nyomot nem hagyott maga után; az évkönyvek tanúsága szerint nem tartozott a kiemelkedő tanulók közé, a tanév végén jutalmazottak között egyszer sem említi a nevét. (Osztyáltársra volt egyébként Gajdócsi István későbbi megyei tanácselnök-országgyűlési képviselőnek és a lapunkban az 1990-es évek elején gyakran publikáló Lovas Györgynek is, valamint a szintén a közelmúltban elhunyt kiváló közgazdász Nagy Pongrácnak is.) Gimnáziumi tanulmányait nem sok siker kísérte, négy év után el is hagyta a ciszter gimnáziumot. Szülővárosától messzire sodródva azonban jelenűs hírnevet szerzett magának. A nem éppen szokványos életpályát lapunk kérésére a Magyar Természettudományi Múzeum két munkatársa idézi fel. (A szerk.)

Ausztrália kévébáznak és éttermeknek teraszán manapság mindenki órákig üldögélhet egy-egy koktél mellett, hiszen nyugalmat nem háborgatják a legyek. Ez azonban nem volt mindig így. Az 1960-as évek előtt a telenlepyényekben olyan tömegesen tenyészett a *bush fly* (bozófégy) néven ismert rovar, hogy az éttermeknek tilos volt szabadtéren étel-ital felszolgálnia, ha csak stár nélkül nem voltak az asztalok köré. Az emberek évszázadokon át az „ausztrál tisztelgének” nevezett folyamatos, sepregető kézművességgel hességezték el arcuk előtt a bosszantó legyeket. A kellenetlenkedő rovarok a Magyarországról kívánóknál, tavaly elhunyt entomológusnak (rovarkutatónak), Bornemissza Györgynek köszönhetően tűntek el az ausztrál városokból.

Bornemissza György 1924. február 11-én született Baján. Már kisládként szenvedélyvel gyűjtötte és tanulmányozta a rovarokat a környékbeli erdőkben – különösen a Gerecséi-dombiságban, Bácsapáti környékén –, szabadidejében pedig a főváros múzeumaiban és tudományos intézményeiben dolgozott önkéntesként.

Egyetemi tanulmányait a Királyi Magyar Pézmány Péter Tudományegyetem bölcsészkarján végezte. 1948-ban, a kommunista hatalomátvételt után elmenekült az országból. Bizonyára nagyon nehéz szívvel távozott hazájából. Erőse érzelmi kötődését jól tükrözi, hogy mielőtt végleg elhagyta Magyarországot, magával vitt egy darabot az utolsó, itt vásárolt kenyereből, valamint egy

kevése magyar földet. Két évig Ausztráliában élt, majd 1950-ben Ausztráliába emigrált, ahol Perth-ben telepedett le.

1950-től rövid ideig a Nyugat-ausztráliai Egyetemen zoológiai tanszékén dolgozott, majd 1955-től a CSIRO (Commonwealth Scientific Research Organisation, az ausztrál Nemzetközösségi Tudományos és Ipari Kutatási Szervezet) rovarügyi főosztályán folytatta pályafutását. Az 1950-es és 60-as években sikeres amatőr filmes is volt.

Bornemissza 1951-ben megfigyelte, hogy az ausztrál legelőkre a marhatrágya nagy bomlik le olyan ítemben, mint szőlőbördén, Magyarországon. Arra következtetett, hogy az erszényesek ürülékének feldolgozásához alkalmazkodott ganejtörök nem alkalmasak erre a feladatra.

A CSIRO munkatársaként 1965-ben elindította híres ganejtörő-betelepítési programját. Ennek során több mint 32 országban járt. Dél-Afrikában létrehozott egy kutatóállomást, ahol éveken át megfelelő körülmények között villogathatta ki a betelepítéssé legalkalmasabb fajokat.

A száznál is több jelölt közül 43 faj került Ausztráliába, és közülük laboratóriumi tenyésztés után 20 sikeresen meg is telepedett. A főként Afrikából, kisebb részben Európából származó bogarak lebontották a legelőkre hátramaradt marhatrágyát, ezzel javították a talaj tápanyagforgalmát, és a tömegesen szaporodó bozófégyeknek is megszüntették a tenyészhelyét.

Bornemissza 1979-ben visszatért Ausz-

Bornemissza György

tráliába. Első feleségével, *Patel* és *fűvöl*, Zoltánnal Tasmanián fővárosi, Hobartban költözött. Hgészsége megrendült, ezért 1983-ban – még viszonylag fiatalon – nyugdíjba vonult. Azonban nem telenkedett: Mount Nelson-i otthonában nagy buzgalommal fogott hozzá újabb tevékenységéhez, melyben a bogarizást és a tudás iránti vonzalmát ötvözték. Úgy gondolta, az emberek természet iránti elköteleződését leginkább olyan kiállítás segítségével növelheti, amely fontos evolúciós jelenségeket mutat be a Föld bogárvilágának legjobb példái között. A kiállítás alapjául szolgáló két nagy tematikus gyűjteményét a *Charles Darwin* előtti tisztelgés jegyében hozta létre. (Bornemissza egyébként is közel érezte magához Darvint – aki pályáját maga is bogarizást kezdte –, hiszen a nagy evolúcionista alapvető jelentőségű megállapításai a természet törvényeiről hozzájárultak ahhoz, hogy miként értelmezze a világ működését.) Több mint 25 éven keresztül járta a világot magán- és közgyűjteményeit, hogy rovarainak kollekcióját gazdagítsa. Az eredmény: több ezer szebbnél szebb, művészi elrendezett bogár

mintegy száz fiókban, melyek mindenegyeiken valamilyen evolúciós jelenséget mutat be, például az óriásnévőst, az ivari kétalakúságot vagy a színek szerepét.

Az ausztrál Nemzeti Rovargyűjteménynek (ANIC) adományozott egyik első bogármánya ma is vívendorkiállításként járja Ausztráliát. *Az első bogárvilágoknak győgy-szemel Bornemisza György gyűjteményéből* – a biodiverzitás megismeréséről és védelméről című, jóval átfogóbb gyűjteményének a Tasmanian Museum and Art Gallery ad otthont. A gyűjteményt nagy sikerrel mutatják be a közönségnek.

Nyugdíjba vonulása után Bornemisza a gyűjteményépítés mellett aktív természetvédelmi tevékenységet folytatott: ő maga és második felesége, Jocelyn szenvedéllyel kötelezték el magukat Tasmania megmaradt őrségeinek megőrzése mellett. Erdészeti ökológiai szakértelmét számos esetben fel-

használták a túlzott fakivágások miatt indított peres eljárások bizonyítási szakaszában.

Nemcsak saját gyűjteményét bővítette, gyakran gyűjtött mások számára is. Az értékes anyagok, így például az azóta kiírtott taszmaniai erődköböl számmazo bogárpéldányok a világ számos múzeumban megtalálhatók.

Azra is alkalma nyílt, hogy végeztesse az azokat az ősböcs bogárfajokat, melyekkel Charles Darwin találkozott, amikor fiatalemberként 1836 februárjában Hobartban járt. Már Darwin érdeklődését is felkeltette, hogy az ausztrál ganéjtűrök nem képesek lebontani a betelepített marhák trágyáját, és ez fontos kiindulópontja lett Bornemisza későbbi kutatásainak.

Legutolsó György rovartani tudományos munkásságáért 2001-ben átvehette az Ausztrál Írtenrendet (Medal of the Order of Australia). Tagja lett az Alexander von Humboldt Társaságnak, megkapta a Britannica Award arany medálját, a Rolex Award for Enterprise, valamint a CSIRO Service for Science Award kitüntetését. 2008-ban az *Év Természettudósa* volt Ausztráliában.

Bornemisza Györgyöt 2014. április 22-én temették el Hobartban. A végső búcsú egybessett a Föld Napjával, melyről a Google – többek között – egy ganéjtűrő animált lapjával emlékezett meg.

Kapcsolat Magyarországgal sohasem szakította meg. Jelentős adományokkal gyarmította a Magyar Természettudományi Múzeum Bogárgyűjteményét is; nem csak

szásztráhi, hanem afrikai és földszigeteki példányokat is szűk számmal küldött. A legutolsó, főleg látványos cincér- és lemezes-csápú-fajokkal tartalmazó összehállítás 2012 tavaszán érkezett, melyet az akkor már nagybetűs tudós kívánságára a családja küldött el. Ezt a múzeum még abban az évben is megmutatta a Lelkirába vében: *9 625 847 légy – egy élő nemzeti természettudományi című kiállítás.*

Az április 10-én elhunyt entomológus hagyatékának egy része özevgye jóvaltából a Magyar Természettudományi Múzeumba került. Néhány, kulturáttörténeti szempontból értékes könyv mellett a múzeumé lett többek között íróképpel írt doktori dolgozata, melyet 1950-ben nyitított be német nyelven az Innsbrucki Egyetemnek, *Der Einfluss der Umwelt auf die Zusammensetzung der Käferfauna am Beispiel des Hollerlaas* (A környezet hatása a bogárfauna összetételére a Holler-völgy példáján keresztül) címmel.

Két másik, kisebb csomag is érkezett a múzeum Bogárgyűjteményébe. Az egyik megragult papirzacskóban apró, száraz darabok találunk Bornemisza György utolsó, 1948-ban Magyarországon vándorolt kenyérből, a másik csomag négy fola magyarországi földet rejtett...

Merkl Ottó – Jókaihy Éva

*Az írás az Élet és Tudomány 69. évfolyamának 42. számában megjelent cikk alapján készült.

Parkosítás 1914-ben a Takarékpénztár téren

A név változott, a park maradt

Az egykori Takarékpénztár tér ma a Roosevelt nevet viseli. Korábban Fazekas térnek is hívták, hiszen vásárokról, piacok alkalmával itt lehetett megtalálni a fizekas termékeket. Már a 18. században is létezett; az uradalmi presbáhr mellett a Fő (ma: Szabadság) útról nyílt. A tér már Baja legrégebbi, házszámokat is jelölő, 1803-ban készült részletes térképén is megtalálható.

1864-ben a Bajai Takarékpénztár megvásárolta a városbáza mellett egykori uradalmi épületet, ezért a 19. század második felében Takarékpénztár térnek vagy Takarékr térnek is nevezték. Hivatalos elnevezéssel ekkor még nem rendelkezett, hiszen az egyes házakat a házszámok alapján azonosították, a közterületek nevét ekkor még nem tartották fontosnak. A *Richnovszky Andor-féle Baja utcanevel* című könyvben az alábbiakat olvashatjuk róla: „Neveztek Fazekasok,

»Cseresepesek terének is, mert heti piacok alkalmával itt árulták a cseresepényeket. A két világháború között itt keresztet magának állított a faharól feljövő és cselédnek elvezetőn ki kívánkozó lényok, illetve a hegyet véltatant-ni szándékozik. Ezért anután a nép Cselédék utcájának is nevezte.”

A fizekasok – egy korabeli leírás szerint – 1863-ban már a Takarékpénztár épülete és Mészáros Antal (Mészáros Lázár testvére) háza közötti téren árultak. A 20. század elején (1903-ban) a városi tanács több régi utca nevét is megváltoztatta. A tér ekkor kapott hivatalos nevét: „Takarékpénztár uca” lett, és a Sárdi-ház kis kapujától az Erzsébet káptalány utáig terjedt. 1914-ben a tereseket már nem csak utcának, hanem térnek is nevezték. Például a Baja város cím- és lakjegyzéke szerint a Bajai Takarékpénztár a „Takarék utcában” volt, de a vele szem-

ben lévő ház tulajdonos, *Rosenfeld Albert* a „Takarék téren” lakott.

A tér megújulása a 19. század végén kezdődött, amikor a Bajai Takarékpénztár Pártos Gyula tervei szerint szecessziós stílusú, új hivatali helyiségeket épített. A tér első fotója is ennek köszönhető, hiszen 1896 körül az új épületet lefényképezték, a felvételt pedig 1900-ban *A bajai hegy ipar kiállításának* képtárában is megjelent. Ezen a képen még látszik a Mészáros-ház sarka. 1901-ben a nem szakszertűen végzett átalakítások következtében a Mészáros-féle ház emelete leomlott – maga alá temetve a tulajdonosokat. Az új tulajdonos, *Rosenfeld Albert* nemcsak visszabontott egy emeletet, hanem az épület stílusát szecessziós díszítélemekkel alkalmazásával korszerűsítette.

1907-ben *Reich Farkas* fia aradi építész, *Fodor Zsigmond* és *Reisinger Sándor*

tervei alapján építették fel új szecessziós áruházukat, mely 1908 májusában nyílt meg. (Az épület történetéről bővebben *Farbaknás Deákna Lilla – Fábán Borbála Egy Bácskai szecessziós áruház – Az első áruházpalaota Baján.* – Bácsország 2012/ 3.) A 20. század elején tehát Baja egyik legújabb, legmodernebb tere lett a Takarékpénztár tér.

20 évvel korábban, 1894-ben rendezték utójára a Fazekas teret, amikor szőlőt fejkövel burkolták, közepén pedig egy 3 méteres utat alakítottak ki. A két tér rész szőlőre fűcát tettek, közepén pedig kavicsolták. A háztulajdonosoknak a két méter széles járda közvesztési költségét kellett kifizetniük, míg a közgyűlési határozat szerint „a fejköburkolat a kocsközelkedés szabadsági tétele tekintetéből minden oldalán háromméterre terjesztették ki.” A tér rendezéseinek költsége akkor 1915 forint 99 kr. volt. (A járdaalkotásokat a Bajai Takarékpénztárnak és a Mészáros nővéreknek kellett kifizetniük.)

A tér elrendezése 20 évig nem változott. A fák megnöttek, ezért 1913 szeptemberben *Adóler Károly* – a Bajai Takarékpénztár igazgatóság tagja – kérte, hogy ezeket vágják ki, mert „a lívaságos helyiségek sötétültek”, egyúttal a tér alacsonyabb vasráccsal való bekerítését javasolta. 1914 januárjában a tér összes fáját kivágták.

A mérnöki hivatalban március 11-én tartottak egyeztetést a költségekről, mert a tér két fontos épületének tulajdonosa, a Bajai Takarékpénztár és Rosenfeld Albert is jelezte, hogy szeretnék hozzájárulni a rendezés költségeihez. Előbbi 500, utóbbi 100 koronával, valamint a Reich Farkas Fiai cég további 300 koronával. Rosenfeld az öntözéshez szükséges vizet is felajánlotta.

A tér vagy utca dilemmáját a mérnöki hivatalban úgy oldották fel, hogy a közbeszűrtet a „*Takarékpénztár utcai tér rendezéséhez*” készítették. A „*Takarék utca*” és tér rendezésének költségét az 1914. évi április 6-i közgyűlés hagyta jóvá, majd a Bajai Hírlapban is közzétették. A park mellé egy felhő padot is terveztek az Erzsébet királyné (ma Szabadság) utcai oldalra.

1915 januárjára a munkálatok nagy része elkészült, de az első világháború közbeszűrt, ahogyan Fehér Jenő a jelentésében írta: „a Bajai Takarékpénztár és Rosenfeld Albert háza látható kis téren fogamatlanított szabályozási munkák közül a kerítészet és a kerítés festési munkák a háborús viszonyok folytán még nem fejezték be”. Az elsővált munkák is a Bajai Takarékpénztárnak, a Reich Vilmos és Fiai bajai cégnek és Rosenfeld Albertnek köszönhetőek, akik „a szóban forgó kis park létesítését lehetővé tették.”

A Takarékpénztár tér rendezésének kiadá-

A Takarékpénztár tér a század elől

sait a városi mérnök, Fehér Jenő így összegezte 1914. szeptember 24-án:

Brenn Lipót szobrász budapesti lakosnak vízárért	127k
Grünhut Miksa cementgyárosnak szegélyműkőért	359k 62f
Antalfi Ferenc vállalkozóknak portland cementtért	60k 48f
Schlesinger Gyula és Székely Leó vaskereskedőknak légszecsző	109k 88f
Scheer és Weidinger vasutasoktól cizégek vasozlopokért	218k 90f
Kapots Nándor lakatosiparosnak szerelésért	67k 27 f
Kézi napszámok részére kifizetett	187k 35f
Kiadások összesen	1130k 50f

A parkhoz szükséges anyagokat a váza kővetésével bajai kereskedőktől szereztek be, és a kivételével helyi vállalkozókat bízta meg. A tervrajz alapján a nagyobbik, fő utcai felhű kör középsőbe tervezhették a vizát. Nem sikerült olyan felvételt találni, amelyen ez a váza látszik. A két világháború között *Mézőgyessy Ferenc* lovasszobra a nagyobbik kör középsőbe, míg a kerítéssel körbehatárolt másik végére az aranyfa vagy aranyvessző került.

A lovasszobor talapzatára a második világháború után egy virágágyás került, mely a *Szénbód Baján* járt című kötet egyik fotója jól kivethető. A felvételeken látszik, hogy a kerítés szőnye nem változott. A levéltári iratok között két terv is fennmaradt a kerítésről, ám ezek nem hasonlítanak a ma is látható kerítésre. Ennek az is lehet az oka, hogy a háború kitörése miatt előbb megoldást kerestek. Ezt a kerítéstervet a költségvetésben így rögzítették: „*Amióta vasútvonalunk készültében minden egy vasozlopokba két darab vas állványra leendő beavárlása*”. Az oszlopok közé

hajtott légszecszőt terveztek, melyet – a padhoz hasonlóan – felhőre mázolnak volna. Az egyik kerítéstervben szereplő oszlopok és egyéb elemek megegyeznek a szabványos városi váza előtt 1912-ben készített park kerítésnek elemeivel, mely a szecessziós városi váza előtt ténny ma is látható.

A levéltári irat tanúsága szerint 1915. június 26-án Fehér Jenő (városi mérnök) azt jelentette a város tanácsnak, hogy a kerítészet munkálatait nem fejezték be, de a Bajai Gyógyászati Egyesület fr felhűből tudjuk, hogy legalább egy növényt, a tamarix gallicit (francia tamariszkeusz) beszereztek, hiszen az egylettől ingyen kapta meg a város. A kis park kerítészet tervét *Alex Desső*, a város újdonsült főkeze készítette el.

A következő növényeket tervezte:

- fűvesítés
  - *Paeonia herbacea* (pünkösdi róza, bezsaróza) 10 db
  - *Tamarix gallica, africana* (a tamariska vagy tamariszkeusz két fajja) 400db
  - *Forsythia viridissima* (aranyfa vagy aranyvessző) 1db
  - *Spiraea bumelida* (ponpás gyöngyvessző) 10db
  - *Deutzia candidissima* (gyöngyvirágcsereje) 10 db
- Az összes kiadás 250 koronára került volna. A park két végére terveztek egy-egy kört, melyek köze körre a kisebb cserjéket, a pünkösdi rózsát, a gyöngyvesszőt és a gyöngyvirágcserejét ültették volna. A két kör közötti fűves részt cikkokak alakban tamariszkeusz szegélyezték. Ma a kis park kerítését mellé ezek a szegélyek hiányoznak. A legjobban az a pad hiányzik, ahonnan ismét meg lehetne csodálni ennek a kis térenk a szépségét.

Fábán Borbála

Majdán János: A közlekedés története Magyarországon (1700-2000)

Könyvismertető

Majdán János professzor a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara Újkortörténeti Tanszékének egyetemi docense (2004-2012 között a bajai Eötvös József Főiskola rektora volt). Kutatási területe a török kizűzése utáni Magyarország története, különös tekintettel a közlekedésre, valamint a reformkor és a dualizmus időszakának politikai, társadalmi és gazdasági változásaira.

A 2014 tavaszán befejezett *A közlekedés története Magyarországon (1700-2000)* című könyve az ország területén kiépült különböző közlekedési hálózatok történetét foglalja össze. A mű 12 nagyobb fejezetre – ezeken belül alfejezetekre – tagolódik. A magyar és angol nyelvű tartalomjegyzék a kiadvány végén található. A kötet mindennapi használatát segíti a végén elhelyezett helységnév- és személynévmutató is. A 12., összegző fejezetet angolul is olvashatjuk. A könyvet végiglapozva fekete-fehér képek, összefoglaló táblázatok és térképek szemléltetik a szövegben megfogalmazott gondolatokat, kiválasztásuknál mind a szerző, mind a tördelő igényes munkát végzett. A nyomdai kivitelezés költségei miatt csak fekete-fehér képek igazandók a szöveghez. A térképek és térképábrázolások azonban rossz minőségűek, túlságosan kicsik a betűk, elmosódtak a tónusok, így ezek mondanivalóját csak hosszabb gondolko-

dás és értelmezés után szűrhetjük le.

A mű a hagyományosnak mondható előszó helyett közös virtuális utazásra hívja az olvasót. A szerző már itt kiemeli, hogy műve nem technikai adattár, mivel azt az egyes közlekedési szakágak képviselői külön-külön már megjelentették. Nem is kronológiai összefoglaló, hiszen korábban *Frisnyák Zsuzsanna* már elkészítette a magyar közlekedés 250 évének kronológiáját. Majdán azt hangsúlyozza, hogy a könyv a magyarországi közlekedési hálózatok kiépítéséről szól. A közlekedés, az információáramlás külön gazdasági ágazatnak tekinthető, melynek kiépítése a történelem folyamán mindig a társadalom és a gazdaság igényeit követte, de a földrajzi adottságokhoz és a kor technikai színvonalához is alkalmazkodnia kellett. Az állam, mint legfelsőbb politikai rendszer az átfogó közlekedési hálózatok kiépítésében kulcsszereplőnek számított, mivel a rendszerek – köztük, vasút, hajózás, repülés – összehangolásait mindenképpen neki kellett elvégeznie, de a nagyobb beruházások horrorális költségeiből is jelentős részt vállalt magára. Magyarországon a közlekedési hálózatok kiépítésében az állam döntő szerepet vállalt – és vállalt ma is –, ezért a politikai érdekek a beruházások során kisebb-nagyobb mértékben mindig megjelent. Majdán János könyvéből is egyértelműen megállapítható, hogy a fenti tényezők együttes figyelembe vétele elengedhetetlen egy közlekedési hálózat kiépítéséhez.

A könyv Magyarország történetét közlekedési szempontból 11 nagy korszakra – 11 fejezetre – bontja: a gépi korszak előtti közlekedés (1700-1830), modern hálózatok kiépítésének kezdete (1830-1849), birodalmi közlekedésfejlesztés (1849-1867), magán és állami közlekedésfejlesztés (1867-1884), magyar közlekedésfejlesztés (1884-1914), az első világháború és következményei (1914-1920), alkalmazkodás a trianoni határokhoz (1920-1938), a közlekedés a második világháború időszakában (1938-1944), a háborús károk helyreállítása (1944-1949), a szigorú tervutasításos rendszer közlekedése (1950-1968), az új szocialista közlekedési koncepció és annak máig ható következményei (1968-2000). A 11

fejezetben minden közlekedési ágazat egy-egy alfejezetet kapott. 1700-tól nyomon követhetjük a közutak és a vízi utak fokozatos kiépülését, fejlődését. Már itt kitér a szerző a városi közlekedés speciális jelenségére. A közút, a hajózás és a vasút elsősorban az áruszállítást helyezte előtérbe a személyszállítással szemben. A településeken – városokon – belül ez a logika megfordult, itt általában sok ember akart rövid távon, viszonylag gyorsan eljutni az egyik helyről a másikra. A városokon belül külön problémát jelent a helyi és távolsági közlekedés összekapcsolása, a megfelelő csomópontok és átszállóhelyek kialakítása. Minden fejezetben külön alfejezet szól a helyi közlekedésről. Itt Majdán János megtalálta az összhangot és általános érvényű fejlődési irányvonalak és a minden településre jellemző helyi specialitások, érdekességek bemutatása között.

A könyv részletes, minden közlekedési ágazatot magába foglaló bemutatására itt nincs lehetőség, ezért csak néhány érdekes elemet ragadunk ki. A 43-44. oldalon olvashatunk a közmunka- és közlekedési minisztérium 1848-as tevékenységéről. Az 1848-49-es eseményekből szinte mindenki a politikai változásokat és a katonai eseményeket emeli ki, pedig ekkor gróf Széchenyi István már kidolgozott egy komplett országos hálózatfejlesztési tervet – ezt természetesen csak békeidőben lehetett megvalósítani. Ebben a tervben már kirajzolódott a későbbi centrális vasúti fővonalak hálózatának vázlata, de Széchenyi volt az első politikus, akit már ekkor Budapest néven említette az ország fővárosát – hivatalosan Pest-Buda volt ekkor a neve, mivel a két város még nem egyesült. A közlekedés és a hadviselés kapcsolatát is jól bemutatják az 1848. októberi események, amikor az *Alfred* az *Windisch-Grätz* herceg vezette osztrák főerejét vasúton csoportosították át Prágából Bécsbe. Ezzel a gyors manőverrel az osztrákok október 30-án legyőzték Schwechatnál a magyar csapatokat, majd másnap a harmadik bécsi fordalmat is leverték.

A dualizmus közlekedési koncepcióinak ismertetésében külön fejezetet kapott a vízi közlekedés, mivel ekkor történt meg a magyarországi folyók átfogó szabályozása,

de emellett a szerző részletesen szól a mára már elfeledett magyar tengeri hajózásról is. A 18. században Magyarországához csatolt Fiume – corpus separatum – a 19. század végén, 20. század elején nemzetközi tengeri kikötővé fejlődött. A városban tengerészeti akadémia, világszínvonalú óceánjáró hajókat előállító hajógyár működött; óceánjáró hajók fogadására alkalmas rakparcot építettek ki. A kikötő jelentőségét tökéletesen mutatja, hogy a világ újkori legnagyobb hajózási társaságának származó *Cunard Line* is rendszeresen közlekedtetett Fiume – New York hajóáratot.

A kötet 141–142. oldalán érdekes közúti közlekedési problémáról olvashatunk. Magyarországon 1941-ben fordították meg a közúti közlekedés irányát. A jobboldali közlekedés már a napóleoni háborúk után elterjedt Európa-szerte, de Ausztria-

Magyarországon egészen 1918-ig megmaradtak a hagyományos baloldali közlekedésnél. A felbomlott monarchia utódállama között az osztrákok és a magyarok „maradtak a bal oldalon”, míg a többi állam állt a jobboldali rendszerre. A döntő változást az 1930-as évek második felében a Harmadik Birodalom terjeszkedése idézte elő. Németországban jobboldali közlekedés volt érvényben, ezért 1938-ban az Anschluss után Ausztriában értelemszerűen megváltozott az Ausztria és – elsősorban német gazdasági nyomásra – Magyarországon is napirendre került a téma, de csak 1941-ben változott meg a magyar rendszer: vidéken június 6-án, a fővárosban november 9-én. Az átállást mindenhol reklámozták, de így is számtalan baleset származott belőle. A külpolitikai nyomás és a gazdasági szükségességserűleg kikényszerítette az évszázados

gyakorlat egyik napról a másikra történő megváltoztatását.

Az itt kiragadott néhány példa mellett még számos érdekesség, új szempontokat, összefüggéseket feláró elemzés található a könyvben. Ezen összefüggések nem matematikai, fizikai törvényszerűségek, azaz néha a történelem bebizonyította, hogy az ellenkezőjük is igaz lehet. *A közlekedés története Magyarországon (1700-2000)* rendszerközpontú szemléletmódjával jó kiindulópont lehet minden, a magyar közlekedés iránt érdeklődő, vagy a magyar közlekedés sajátosságában elmélyülni kívánó olvasó számára. (Majdán János: *A közlekedés története Magyarországon. Pécsi Tudományegyetem, 2014. 240 oldal. Ára: 2465 forint*)

Sarlós István

Védendő védtelenek: a kecsge

„Duna pontja, Tisza kecsgefje, Ipoly csúkjaja a legjobb böjt, ha szerelmi borban föjt.” – jegyezte fel dr. Margalits Ede az említett halfajainkhoz kapcsolódó, szőlőműveléssel megköthető kulináris tapasztalatot könyvében (*Magyar kőmónddások és kőmónddászerző szőlők. Budapest, 1896. 407. oldal*). Közülük a Magyar Haltani Társaság által 2015-ben az Év Halának választott, napjainkra megfogynakított állományi és a leginkább duzzasztott folyószakaszokról eltűnt kecsge (*Acipenser ruthenus*) jelenik az igazi böjtot: 2014-től kivették a hasznosítható halak közül, így a kifogott példányokat vissza kell engedni.

Az áramvonalas testű hal jellegzetes ormányban végződő meggyűlt fejének alsó részén található száj a mederfenékről történő táplálékszerzéshez alkalmazkodott, a

négy bajusszal lesimítja a felső agyék ér. A kecsge szemei kicsik, mellőszói erősek, hátúszója a farkhoz közel helyezkedik el; hátán, oldalain és hasán vérték sorakoznak. A hal testének színe sötét barna-zöldes, a vérték világosszürkék, az úszók szegélye fehérek (előfordulhatnak fehérek vagy sárgás színváltozatú példányok is). Testhossza 1 éves korban 25, 7 évesen 50, 10. életéve körül 60 centiméter, ritkán ennél méretebbek példányok is kifognak. A kecsge hím példányai 4-5, a nőstények 5-6 éves korban érik el ivarérettségüket, ami azt is jelentheti, hogy még szaporodásuk előtt könnyen halász- vagy horgászcsák-mány lehet belőlük. Az április közepétől május végéig tartó íváshoz 12-16 °C-os vízhőmérsékletű (9 °C alatt és 20-21 °C felett abbahagyják az ívást), bordalék nélküli, 6-10 méter mély és kavicsos aljzatú folyószakaszokat választanak. A ragadozó és így a kavicsokon megtapadó ikrákból 4-5 nap múltán kikelő lárvák 7-8 milliméter hosszúak, és közel egy hét után kez-

denek önállóan táplálkozni. Folyóinkban kisebb csoportokat képezve a mederfenék felett keresik az élelmet: rovarlárvákat (a Tiszában nagyon kedvelik a tiszavirágot), férgek és kisebb csigákat. A kecsgek télen nagyobb csoportokba állnak össze, és a folyómedrek mélyebb részeire húzódnak (táplálkozást ebben az időszakban is folytatnak).

A tokfélék (*Acipenseridae*) családjába tartozó hal (egyéb magyar elnevezései kecsgető, kecsge és kecsge) fajneve Oroszország latin nevéből származik (*Ruthenia*). Korábbi irodalmi forrásokból ismert szinonimái: Herman Ottó 1887-ben kiadott, *A magyar halászat* című munkájában *Acipenser gmelini* Fitzinger-nek, Berg 1948-ban megjelent publikációjában *Acipenser ruthenus* ruthenus n. marsigli-nak jelölte. A vícesege néven ismert vízkecsge hibrid előállításának, ivadéknnevelésének metodikáját és tenyésztését az 1970-es évek elején kaptak a Szovjetunióból, a tenyésztés a szakhalmbattai Tempe-

Előfizetési felhívás

Fizessen elő lapunkra 2015-ben is!
Az előfizetés díja
helyben (házhoz szállítva) 3 000 Ft
vidékre (postaköltséggel) 6 000 Ft
külföldre (postaköltséggel) 11 800 Ft
Cím: 6500 Baja, Munkácsy u. 9.
Telefon: 06-79/322-600

Fizessen elő, hogy biztosan megkapja!

Bajai Honpolgár Alapítvány

Az áramvonalas testfelépítésű kecsge alakja meggyűlt

ráltvízi Halszaporító Gazdaságban történt (H. Dr. Tamás Gizella: *Csuka, kecsge, vicsge és harcsa ivadékaiknak előnevelése műanyag vályókban és kádakban. In: Halászat, 1975. november-december 168-170. oldal*). A szibériai tokot és a kecsgét a szarvasi Haltenyésztési Kutatóintézetben az 1990-es évek közepén kereszteték sikeresen, a hibrid a szicsge nevet kapta.

A kecsge Kelet-Európa és Nyugat-Szibéria folyóiban édesvízi életmódra áttért tokféle, amely felsős vizekben csupán a Kaszpi-tengerbe torkolló folyóknál lelhető fel. Őshonos halunk megtalálható a torkolattól Bajorországig a Dunában, továbbá nagyobb mellékágaiban és –folyóiban (Dráva, Rába, Mura); a Tiszában és mellékfolyóiban (Berettyó, Kőrösök, Maros, Szamos). Folyóvizeink egyik legfiomabb húsának tartott halfaja állományviszonyairól dr. Jászó Endre közölt adatokat (A kecsge mennyiségének változása folyókban az 1947-1970 évi fogások és vizsgálataik alapján = Halászat, 1974. január-február 12. oldal). A vizsgált időszakra visszatekintve megállapításai szerint a folyóinkon történt vízszintcsökkenés és –rendelési törekvések mindegyike hatott a kecsge élőhelyi és szaporodási viszonyainak alakulására. A terminus kezdetét 100%-nak tekintve az 1965-1970 közötti időszakra a faj éves fogása 35%-ra, azaz közel egyharmadára csökkent. Különösen szembetűnő volt a változás a Dunán: az 1947-1950. évek átlagosan 9,6 tonnás értékéről 1965-re 1,5 tonnára esett vissza. Az adatokból az is kitűnt, hogy hasznában a Tisza a jobb „kecsge víz”. A fogás nagysága a következő 10 évben nem változott, ezért az illetékesek már az időkaz kezdetén aktív állománypótlásba kezdtek és adminisztratív intézkedéseket vezettek be (például tilalmi és szabályozó intézkedések, a faj egy időre védett lett stb.). Az 1950-es évek elején dr. Jászó Endre kezdett a kecsge szaporítási és ivadékevelési technológiájának kimmunkálásába (Kísérletek a kecsge mesterséges szaporítására a Dunán = Hidrológiai Közlöny 1953. 3-4. szám, 149-152. oldal), ám az eljárás csak az 1970-es évek közepére vált nagyszeművé. Emellett Szekszárdban élőnevelt

Dr. Mihályovics István halszabadtó 2003. október 18-án kecsgét készül a Dunába engedni

kecsgét ki a természetes vizekbe. Előzőeknek köszönhetően aztán az 1970-es évek második felében állományai gyarapodásnak indultak, és az 1990-es években 8-10 tonna körül lett az éves zsákmány. Akadtak kivételesen jó évek, például 1996-ban 27 tonna lett a fogás (Pintér Károly: *Magyarország halai, 2002. 34. oldal*). Mára állományai ismét megfogyatkoztak, ezért hálába vagy horogra akadt példányait vissza kell engedni.

A Bajai Rotary Club tagjai a 2002. október 12-én első ízben megtartott halszabadtás óta rendszeresen hívják fel vizes élőhelyeink állatvilága ilyen módon történő óvásának fontosságára is a figyelmünket. „Mi a halat nemcsak szeretjük, hanem vigyázunk a helyre, ahol, és a módra, ahogyan él, ezért több száz kecsgeivadékot ajándékozunk a Dunának” – summázta már a kezdetekkor az immár hagyományossá vált rendezvény lényegét dr. Mihályovics István. Az ötletgazda és főszerző ödajegyelése nyomán itt egyszerű háttelepítésről, az állomány gyarapításánál többről van szó: egyes megjelölt

példányok visszafogási adataiból a szakemberek értékes információkhoz juthatnak a fajról. Összességében a tevékenység más hasonló projektekkel hozzájárul kecsge-állományunk növekedéséhez és a tokfélék ősi családjának megőrzéséhez.

Dr. Nebojszki László

BAJAI HONPOLGÁR

Baja és környéke honismereti
és kulturális folyóirata
Megjelenik minden hónap első napján
ISSN 1416-4469

Főszerkesztő: Dr. Mayer János
Fümmunkatőr: Dr. Nebojszki László
Összeszerkesztő: Sándor Boglárka

A szerkesztőség tagjai:
Jász Anikó, Kóborcz Katalin, Kovács Zita,
dr. Laki Ferenc, Seifels István, Sipos Loránd,
Zalavári László

Lapalapító:
Újvárosi Állatközpont Művelődési Központ

Kiadó:
Bajai Honpolgár Alapítvány
Az alapítvány számlavezető bankja:
OTP Bank Nyrt. Bajai Filéja
Számlaszám: 11732033 20030119

Postacím: 6500 Baja, Teles Éde u. 12.
E-mail: bajaihonpolgar@gmail.com

ELŐFIZETÉS: 06-79322-600

Nyomdai munkák:
Arcutus Nyomda Kft.
Baja, Attila u. 15. Tel.: 799428-944

A szerkesztőség a beküldött közíratok rövidítését és stilisztikai javításának jogát fenntartja!

Gyinden kedves olvasónknak

kelleme húsvéti ünnepeket kívánunk!

